

Obsah

štúdie

PRVOTNÝ STAV ČLOVEKA V RAJI (RAJ A PÚŠŤ AKO STAVY ŽIVOTA A MYSLE ČLOVEKA)	83

Miroslav ŽUPINA

THE DESCENT OF THE HOLY SPIRIT – FEAST OF PENTECOST	98

Ján HUSÁR

SUMERI A KOZMOLOGICKÉ MYŠLIENKY V SUMERSKÝCH LITERÁRNYCH PAMIATKACH	107

Pavol KOCHAN

MOTIVÁCIA K ŠTÚDIU SOCIÁLNEJ PRÁCE Z POHĽADU VYBRANÝCH SOCIO-DEMOGRAFICKÝCH UKAZOVATEĽOV	130

Daniela BARKASI - Dita LECZOVÁ

ZAČIATKY PROTESTANTSKEHO PEDAGOGICKÉHO MYSLENIA A ŠKOLSTVA.....	150

Miroslav KAZÍK

recenzie

VADEMECUM SOCIÁLNEJ PRÁCE. TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK	163

Natália BUŠOVÁ

Editoriál

Milí čitatelia,

v tomto čísle Vám predkladáme niekoľko rozsiahlejších štúdií, ktoré sú zamerané na bioetiku, kozmológiu, ikonografiu, sociálnu prácu a pedagogiku. Prvá štúdia prináša biblicko-patristický pohľad na prvotný stav človeka v raji. Autor skúma vzájomné vzťahy biblických koncepcií raja a púšte, ktoré človek vníma ako stavy svojho života, najmä myseľ a spoločenstvo s Bohom. Druhý článok sa venuje analýze ikonografického znázornenia kresťanského sviatku Zostúpenia Svätého Ducha, známeho tiež ako Päťdesiatnica. Autor popisuje samotnú biblickú udalosť a následne približuje historický vývoj ikonografického zobrazenia sviatku. Tretia štúdia je zameraná na historicko-kultúrno-politický popis jednej zo starovekých civilizácií – Sumerov. Štúdia približuje literárne pamiatky a podrobne ich rozboru z pohľadu kozmológie, pričom sa snaží o komparáciu s biblickými textami stvorenia. Štvrtý článok sa venuje téme sociálnej práce a jej štúdiu vo vysokoškolskom prostredí na Slovensku. Autorky podrobne na základe štatistík prieskumu sledujú záujem o toto náročné povolanie na základe jednotlivých demografických ukazovateľov. Autor piatej štúdie sa venuje počiatkom protestantského pedagogického myslenia a školstva v Česku a vybraných európskych krajinách, z ktorých pochádzajú, resp. v nich pôsobili najznámejšie osobnosti protestantizmu. Autor popisuje postupné uvedomenie si jednotlivých reformátorov, že nevyhnutnosťou prežitia reformačného hnutia je vytvorenie systému vzdelávania a pevnej cirkevnej štruktúry. V poslednom príspevku Vám predkladáme recenziu na monografiu, ktorá je terminologickým slovníkom obsahujúcim najdôležitejšie informácie z oblasti sociálnej práce. Autorka recenzie vyzdvihuje obsah tejto monografie, ktorý predstavuje encyklopedickým spôsobom utriedené dosiahnuté poznanie v oblasti sociálnej práce a súvisiacich disciplínach.

Veríme, že si z jednotlivých článkov nájdete zaujímavé a podnetné informácie, ktoré využijete vo svojej profesijnej činnosti aj osobnom živote.

Pavol Kochan (editor)

PRVOTNÝ STAV ČLOVEKA V RAJI (RAJ A PÚŠŤ AKO STAVY ŽIVOTA A MYSLE ČLOVEKA)

Miroslav ŽUPINA

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

TAJOMSTVO PRVOTNÉHO STAVU ČLOVEKA

Život prvých ľudí v raji predstavuje výnimočnú periódu v ľudskej histórii, avšak hneď je potrebné dodať, že nejde o históriu v tradičnom zmysle slova, pretože nevieme, akým spôsobom je možné korelovať naše chápanie historických faktov s biblickým rozprávaním o rajscom živote. Sme totiž oddelení od tohto života priepasťou – pádom do hriechu, a od tohto okamihu sa nachádza mimo našej ľudskej skúsenosti či spomienok. Dá sa povedať, že celá pravda rajskeho života je akoby na hranici – a možno i za hranicou – ľudskej možnosti ju ako-tak chápať. História stvoreného sveta je vo Svätom Písme opísaná jednoduchými a pritom celkom zreteľnými slovami, avšak pri ich čítaní často zabúdame, že fenomén hriechu pokazil zmysel biblických slov, ktorý pôvodne zodpovedal podstate vecí.

Z tohto dôvodu biblické rozprávanie o stvorení sveta a človeka vrátane života prvých ľudí v raji je potrebné chápať predovšetkým ako odhalenie Božieho tajomstva a pravdy, ktoré dokážeme odkrývať, a teda čiastočne spoznávať len cez vieru. Aj my teda pri skúmaní otázky života prvých ľudí v raji musíme vychádzať *len* z toho, čo sa nám ponúka, teda zo Svätého Písma a diela svätých otcov, ktorí vo Svätom Duchu nás hlbšie ponárajú do tajomstva človeka a jeho života v raji. Pri tomto objasňovaní svätí otcovia vychádzajú z princípu, že „te-rajšie rysy človeka, pokiaľ ide o jeho prirodzenosť, sú v dôsledku istej nevyhnutnej postupnosti evidentne odlišné od tých, ktoré mal na počiatku.“¹¹⁷

---

¹¹⁷ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΗΣ. 1863. Περί κατασκευής του ανθρώπου. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. Paris, 1863. s. 128.

Sväté Písmo zreteľne svedčí o tom, že prvý človek v raji bol „*veľmi dobrým*,“¹¹⁸ krásnym a dokonalým Božím stvorením. Na druhej strane predsa len nebol bytosťou svojbytnou a neohraničenou, navyše bol odkázaný na neustálu Božiu pomoc. Iba Stvoriteľ dáva stvorenému svetu život aj dych, a iba Ním žijeme, pohybujeme sa a existujeme.¹¹⁹ Všetko Božie stvorenie, aj keď by bolo ako dokonalé, predsa je len stále podmienené a nie je schopné autonómnej existencie mimo Boha. Človek nie je v tomto zmysle výnimkou a je stále podriadený danému fundamentálnemu princípu vo všetkých úrovniach svojho bytia. Človek v raji, ako hovorí svätý apoštol Peter, bol „*účastníkom Božej prirodzenosti*“¹²⁰ a tiež účastníkom tých veľkých Božích darov, ktorými Boh zo svojej milosti doplnil nedostatok našej podstaty. Nestvorené Božie energie preobrazujúce stvorenú Adamovu prirodzenosť boli oživujúcou dreňou prvého človeka, zárukou nesmrteľnosti a silou pozdvihujúcou ho k Stvoriteľovi. Boh, želajúc si definitívne upevniť slobodnú vôľu človeka v dobre, dáva mu zákon za účelom posilnenia slobody. Týmto zákonom bolo prikázanie, ktoré určovalo, čím všetkým môže disponovať, a čoho sa nemá dotýkať.¹²¹ Za dodržanie tohto prikázania Boh sľubuje človeku *nesmrteľný život a nasýtenie sa večnými blahami*,¹²² pričom mu v jeho výbere ponecháva plnú slobodu.

ZÁKLADNÉ ZNAKY STAVU ČLOVEKA V RAJI

Jedným zo základných znakov stavu človeka v raji bola možnosť, že sa mohol slobodne rozhodovať buď pre dobro, alebo pre zlo. Spočiatku bola ľudská prirodzenosť nasmerovaná a obrátená k svojmu Stvoriteľovi – Bohu, teda dobru. Avšak táto orientácia sa postupne mala stať uvedomelou a cieľavedomou, to znamená, že človek si mal slobodne zvoliť a vybrať tento *jednosmerný* spôsob života, ktorý sledoval jediný cieľ, zintenzívnenie spoločenstva medzi človekom

---

¹¹⁸ 1Mjž 1, 31.

¹¹⁹ Pozri Sk 17, 25-28.

¹²⁰ 2Pt 1, 4.

¹²¹ Pozri ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1858. Λόγος εἰς τὰ Θεοφάνια. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 36. Paris, 1858. s. 324.

¹²² *Liturgia svätého Vasilija Veľkého (druhá modlitba eucharistického kánona).*

a Bohom a ich zjednotenie podľa blahodäte. Tak by človek dosiahol stav nezvratnej a definitívnej dokonalosti – zbožštenie.¹²³

Ďalším znakom prirodzenosti človeka pred jeho pádom bola *duchovná detinskosť*, to znamená, stav duchovnej nezrelosti.¹²⁴ Táto *duchovná detinskosť* prvých ľudí spočívala v skutočnosti, že všetko im bolo dané a darované z Božej lásky presne ako otec z lásky obdarúva svoje deti. Prví ľudia – v duchovnom význame ešte *deti* – sa s detskou naivnosťou a nesmiernou dôvernosťou tešili zo všetkých Božích darov. Postupne však mali duchovne rásť a dospievať a tieto dary prijímať s vďačnosťou. K dosiahnutiu tohto cieľa Boh vybral tieto dva spôsoby, *opatrenia*. Prvý spôsob spočíval v tom, že stvoril dve ľudské osoby – muža a ženu, aby interpersonálnym dialógom napredovali a vyvíjali sa na úroveň zrelosti a takto mohli dosiahnuť dokonalosť. Pod druhým spôsobom sa chápe to, že Boh sám osobne začal vychovávať a pedagogicky viesť prvých ľudí v raji tým, že im dával rôzne výchovné prikázania, ako napríklad to, ktoré sa týkalo zákazu okúsenia plodu zo *stromu poznania dobra a zla*.¹²⁵ Táto výchova, *Božia pedagogika*, mala za cieľ duchovné zdokonaľovanie sa ľudí, teda ich prechod zo stavu naivného detinského a pasívneho prijímania Božích darov do stavu slobodného aktívneho snaženia sa o ich udržanie, ochranu a rozvíjanie. Z toho jednoznačne vyplýva, že cieľom takejto výchovy prvých ľudí bolo ich duchovné napredovanie, dospievanie a zdokonaľovanie sa.¹²⁶

OTÁZKA DOKONALOSTI PRVÉHO ČLOVEKA

Pod dokonalosťou chápeme to, že prvý človek disponoval plnosťou ľudskej prirodzenosti, čo znamená, že mal čistý um, slobodnú vôľu, nepoškvrnenú dušu, dokonalé telo, teda mal všetko to, čo tvorí neoddeliteľnú súčasť *vlastníctva* ľudskej prirodzenosti. Úvahy iného charakteru, ktoré popierajú alebo uberajú

---

¹²³ Pozri ΤΣΑΝΑΠΑΣ, Π. 1970. *Η ανθρωπολογία του Μ. Βασιλείου*. Θεσσαλονίκη : Ιδρ. Πατερικών Μελετών, 1970. s. 53.

¹²⁴ Pozri WARE, K. 1996. *Cestou orthodoxie*. Praha : Sít, ekumenické nakladatelství, 1996. s. 57.

¹²⁵ Pozri 1Mjž 2, 17.

¹²⁶ Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2004. *Byzantská teológia II. Doktrína*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2004. s. 48-49.

na plnosti Adamovej prirodzenosti, sú cudzie pravoslávne biblickému chápaniu stvorenia človeka.

Dokonalosť prvého človeka do pádu predpokladá, že všetky jeho kvality a sily boli neporušené, zdravé, a zodpovedali určeniu alebo poslaniu, pre ktoré bol človek stvorený. Sväté Písmo hovorí, že „Boh stvoril človeka čistého.“¹²⁷ Nebol v ňom ani tieň hriechu, rovnako tak ani najmenší príznak protivenia sa dobru. Svätý Ján Damasský dopĺňa, že „Boh stvoril človeka bezúhonného, bez vášní, milujúceho dobro, slobodného od všetkých starostí, ozdobeného každou cnosťou, obdareného všetkými blahami, akoby druhý svet – malý vo veľkom – ako nového Anjela klaňajúceho sa Bohu... Stvoril ho podľa prirodzenosti bezhriešneho a slobodného.“¹²⁸ Obklopujúci fyzický svet nebol pre Adama v ničom nebezpečný, nemohol mu nijako uškodiť, pretože bol stvorený tak, aby žiaden z Bohom stvorených živlov nemal pre neho negatívny dopad alebo následok. Teda prvý človek sa nemohol topiť vo vode, ani horieť v ohni, ani zem ho nedokázala pohltiť vo svojich priepastiach a rovnako tak mu nemohol žiadnym spôsobom uškodiť ani vzduch, dokonca ani zvieratá mu nemohli ublížiť. Všetko bolo stvorené tak, aby slúžilo a bolo podriadené svojmu vládci – korune stvorenstva.¹²⁹ Podobným spôsobom hovorí aj svätý Ignatij Brjancaninov, pričom dopĺňa, že všetky stvorené živly alebo elementy života, t. j. zem, vzduch, oheň a voda, sa nachádzali v dokonalej harmónii a pokoji.¹³⁰

To, čo sme uviedli o Adamovi a jeho nedotknuteľnosti zo strany prírody, sa rovnako tak vzťahuje aj k jeho žene, pretože ona je *kosťou z jeho kostí a telom z jeho tela*.¹³¹ Ako hovorí metropolita Makarij Bulgakov, „človek vzišiel z rúk svojho Stvoriteľa dokonalý aj po telesnej stránke. Ako stvorenie učinené nekonečnou Božou múdrosťou svojím obdivuhodným usporiadaním, ktoré dodnes nestratilo vôbec nič na svojej kvalite, nesvedčí o prítomnosti akýchkoľvek nedo-

---

¹²⁷ Kaz 7, 29.

¹²⁸ ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ. 1864. Εκδοσις ακριβής της ορθόδοξου πίστεως. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 94. Paris, 1864. s. 921.

¹²⁹ Pozri ALFEJEV, I. 2016. *Mystérium víry. Uvedení do pravoslavné teologie*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2016. s. 73.

¹³⁰ Pozri БРЯНЧАНИНОВ, И. 2005. *Жизнь и смерть. Слово о человеке. Слово о смерти*. Москва : Издательский Совет Русской Православной Церкви «Даръ», 2005. с. 52.

¹³¹ Pozri 1Mjž 2, 21-23.

statkov, tak vnútorných, ako aj vonkajších. *Oblečené silou*¹³² disponovalo stále čerstvými a nevyčerpatelnými silami, nebolo v ňom ani najmenšieho narušenia a bolo dokonale oslobodené od všetkých chorôb i foriem utrpenia.“¹³³ Celkovo je pre nás veľmi ťažké a zložité hoci len v malej miere vyčíslieť - a tým viac si aj predstaviť – všetky ďalšie prednosti a dokonalosti, ktorými disponovali prví ľudia v raji.¹³⁴

DOKONALOSŤ PODĽA BOŽEJ BLAHODATE

Adam disponoval dokonalosťou aj v kontexte *Božích hodnôt*, to znamená, že jeho život sa vyznačoval bezvášnivosťou, neporušenosťou, svätosťou a nesmrteľnosťou. Avšak tieto *kvalitatívne aspekty* mu neboli dané podľa prirodzenosti, ale podľa Božej blahodäte, pretože podľa prirodzenosti týmito vlastnosťami disponuje jedine Stvoriteľ. Človek ako Božie stvorenie na Jeho obraz a podobu bol s týmito darmi úzko spojený, avšak v prípade odpadnutia od Boha mohol ich aj stratiť. Svätý Symeon Nový Teológ v tejto súvislosti hovorí: „Boh na začiatku, keď stvoril človeka, učinil ho svätým, bezvášnivým a bezhriешným, podľa svojho obrazu a podoby. Človek bol v takomto stave podobný Bohu, ktorý ho stvoril, lebo svätý, bezhriешný a bezvášnivý Boh aj stvorenie tvorí sväté, bezhriешné a bezvášnivé. Avšak pokiaľ nemennosť je vlastnosťou jedného bezpočiatočného a nestvoreného Boha, stvorený človek podľaohol zmene, hoci disponoval spôsobom a možnosťou vďaka Božej pomoci sa jej nepodrobiť.“¹³⁵ Čo sa týka svätosti a bezhriешnosti, prvý človek bol bezhriешný nie v tom zmysle, že podľa prirodzenosti nemohol hrešiť, ale v tom, že v raji do pádu žil bez hriechu. Hriech nemal miesto v jeho Bohom stvorenej prirodzenosti, ale mohol sa stať *vlastníctvom* jeho vôle. Bezhriешnosť a svätosť prvých ľudí neboli

---

¹³² Sir 17, 3.

¹³³ МАКАРИЙ (БУЛГАКОВ), митр. 1999. *Православно-догматическое богословие*. Том I. Москва : Молодая гвардия, 1999. с. 465.

¹³⁴ Позри ЛЕОНОВ, В. 2013. *Основы православной антропологии*. Москва : Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, 2013. с. 35.

¹³⁵ СИМЕОН НОВЫЙ БОГОСЛОВ. 1892. Слово 2. In *Творения*. Том 1. Слова 1-52. Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1892. с. 28.

absolútne, ale relatívne, neboli nevyhnutnými vlastnosťami jeho prirodzenosti, ale boli determinované jeho slobodnou vôľou.

DOKONALOSŤ IN POTENTIA

Dokonalosť Adama v raji nebola absolútna. Predstavovala akýsi základ, potenciál pre ďalšie zdokonaľovanie sa: „*Buďte dokonalí, aký dokonalý je váš Otec Nebeský.*“¹³⁶ Ľudská prirodzenosť, ako hovorí svätý Gregor Nysský, „bola pôvodne stvorená Bohom ako nejaká nádoba spôsobilá k prijímaniu dokonalosti.“¹³⁷ Ohraničenosť ľudskej prirodzenosti bola Adamom prekonávaná vďaka pôsobeniu Božej blahodäte, na ktorej participoval cez neustále spoločenstvo a zrenie slávy svojho Stvoriteľa. Ako správne poznamenáva V. Leonov, takéto chápanie relatívnej dokonalosti Adamovej podstaty sa v pravoslávnej tradícii uchovávalo vďaka patristickej literatúre a bolo „spojené s chápaním Boha ako jediného, ktorý je skutočne absolútne dokonalý.“¹³⁸

Aj zo všeobecného poznania Svätého Písma a patristickej tradície je zrejmé, že celkový duchovný stav prvých ľudí v raji nebol definitívny a dovŕšený. Navyše, nič v počiatočnom stave pred pádom nebolo konečné. Je to zreteľne badať zo stránok knihy *Genezis*, že všetko bolo „*veľmi dobré,*“¹³⁹ ale nie výborné alebo vynikajúce, už vôbec nie absolútne dokonalé. Takéto chápanie podporuje aj prítomnosť a potreba úlohy, ktorou Boh poveril človeka, aby pracoval a staral sa o raj,¹⁴⁰ ktorý si zo strany človeka vyžadoval jeho pozornosť a neustálu starostlivosť.¹⁴¹

---

¹³⁶ Mt 5, 48.

¹³⁷ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΝΣ. 1863. Εἰς Πουλχερίαν λόγος. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 46. Paris, 1863. s. 864-877.

¹³⁸ ЛЕОНОВ, В. 2013. *Основы православной антропологии*. Москва: Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, 2013. с. 36.

¹³⁹ 1Mjž 1, 31.

¹⁴⁰ Pozri 1Mjž 2, 15.

¹⁴¹ Pozri САР, А. 2016. *Stvorenie sveta a človeka, život a pád prarodičov, odhalenie priestupku a trest*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016. s. 130-131.

Samozrejme, to neznamená, že Boh nemohol stvoriť človeka v stave absolútnej dokonalosti. Určite mohol. V tejto súvislosti si V. Ježek kladie otázku, prečo Boh už od samotného počiatku nestvoril človeka *dokonalého*? Odpovedá tým spôsobom, že „akýkoľvek tvor, ktorý má slobodnú vôľu, je nedokonalý, pretože samotná existencia slobodnej vôle predpokladá možnosti, a teda nedokonalosť. Na druhej strane slobodná vôľa činí z človeka skutočného partnera a nielen otroka Božích zámerov.“¹⁴² Definitívna alebo absolútna forma dokonalosti, ktorá by pochádzala len od Boha, by pre človeka nemala žiadnu duchovnú hodnotu. Preto Boh stav dokonalosti u človeka neustanovil *mechanickým* ani *násilným* spôsobom, ale podmienil ho spoluprácou, synergiou dvoch slobodných bytostí – Boha a človeka, ktorý si mal slobodne zvoliť a vybrať stav dokonalosti. Tento stav sa dal dosiahnuť iba vlastným pričinením a úsilím človeka, pričom by spolupracoval s Bohom a jeho láskou, ktorá by mu bola neustále nápomocná. Nedokonalosť ľudskej prirodzenosti v počiatočnom stave pred pádom bola teda dielom zámeru Stvoriteľa,¹⁴³ ktorý očakával od človeka jeho slobodný a zodpovedný súhlas. Cirkevní otcovia sa zhodujú v tom, že pokiaľ ide o nedokonalosť, tá sa nevzťahovala na telesnú stránku života človeka v raji. Prví ľudia ako psychosomatické bytosti boli dokonalé osoby. „Telo človeka, keď ho Boh stvoril, svietilo ako socha, ktorá práve vyšla z taviacej pece,“¹⁴⁴ hovorí svätý Ján Zlatoústý. Teda nedokonalosť prvých ľudí bola etického a duchovného charakteru.

RAJ A PÚŠŤ AKO STAVY ŽIVOTA A MYSLE

V tejto časti chceme upriamiť pozornosť na život prvých ľudí v raji v kontexte vzájomného porovnania *kvality* ich života pred pádom (v raji) a po páde

---

¹⁴² JEŽEK, V. 2005. *Od individualizmu k obecnosti. Úvod do byzantskej teologickej antropológie*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2016. s. 29.

¹⁴³ Pozri ΕΥΘΥΜΙΟΣ (ΣΤΥΛΙΟΣ), K. 1990. *Ανθρωπος: άρσεν και θήλυ*. Αθήνα : Γρηγόρη, 1990. s. 78.

¹⁴⁴ ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. 1862. Εἰς τοὺς Ἀνδριάντας ομιλίαι. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 49. Paris, 1862. s. 121.

(po vyhnaní z raja do púšte). Uskutočníme stručnú, ale výstižnú analýzu tejto problematiky vo vzťahu k biblickému a patristickému chápaniu pojmov *raj*¹⁴⁵ a *púšť*¹⁴⁶.

Prvotní Adam a Eva – *starý Adam* a *stará Eva* – sú vo veľmi úzkom vzťahu k protológii i histórii. Christos ako *Nový Adam* a Presvätá Bohorodička ako *Nová Eva* sa nachádzajú zasa v úzkom vzťahu k histórii a eschatológii. Podobným spôsobom je prvotný alebo protologický človek – to znamená v stave pred pádom – vo vzťahu k *raju*, do ktorého ho stvoril Boh, a padlý historický človek zasa vo vzťahu k *púšti*, ktorú si pre svoj ďalší život vybral on sám. Eschatologicky obnovený človek sa opäť vráti do nového raja – Božieho kráľovstva.¹⁴⁷ Všetko to dáva základné kontúry a vysielá isté signály o pojmoch *raj* a *púšť*, ktoré sa často vyskytujú v prvých kapitolách knihy *Genezis*.

Mnohí odborníci vrátane tzv. moderných teológov sú toho názoru, že pod pojмами *raj* a *púšť* je potrebné chápať istú geografickú oblasť v zmysle týchto slov a snažia sa o konkrétne vymedzenie územia, v ktorom žil prvý človek, resp. prví ľudia. Trúfajú si vymedziť aj konkrétne vhodné územia. Najčastejšie sa uvádza oblasť Mezopotámie medzi riekami Eufrat a Tigris ako *raj* a príľahlé púštne oblasti ako *púšť*, kde boli Adam s Evou po páde vyhnaní. Avšak teológia vo svojej podstate nemôže byť substituovaná ani geografiou, ani antropológiou či etnografiou, ani žiadnou inou vedeckou disciplínou. Každá takáto veda má, samozrejme, právo prezentácie vlastnej teórie a pohľadu na skúmanú problematiku, ale v konečnom dôsledku je na teologickej vede – a to je zasa jej právo – aby kráčala vo svojich intenciách a ponúkala človeku i svetu pravdu o Božej ikonómii a láske s cieľom ich záchrany a obnovenia.

Teda určite pri pojmoch *raj* a *púšť* nejde o geografické kategórie, ale o pojmy s teologickým a duchovným obsahom. Metropolita I. Alfejev o raji hovorí ako o „stave mysle“ a „blaženosti duše, ktorá pramení z prebytku lásky a svet-

---

¹⁴⁵ Εδέμ (παράδεισος)

¹⁴⁶ έρημος

¹⁴⁷ Pozri MANTZARIDIS, G. 1984. *The Deification of Man. St. Gregory Palamas and the Orthodox Tradition*. New York : St. Vladimir's Seminary Press, 1984. p. 121.

la.“¹⁴⁸ Tieto slová signalizujú reálne stavy života človeka a jeho spoločenstva s Bohom – ak je tento vzťah prirodzený a nenarušený, predstavuje *raj*, ak je však neprirodzený a narušený, čo hriech nesporne spôsobil, predstavuje *púšť*. V *raji* Adam a Eva vzájomne komunikovali, medzi nimi vládlo spoločenstvo lásky, panovali nad celým stvorením a nachádzali sa v harmonickom priateľstve zo všetkými živočíchmi v prírode. Kulmináciou takéhoto rajskeho stavu a života bolo ich bezprostredné spoločenstvo s ich Stvoriteľom, Bohom. Zjednodušene, ale pritom veľmi názorne sa dá vzťah prvého človeka charakterizovať tak, že lásku, pokoj, harmóniu, súlad a uspokojenie nachádzal v troch základných smeroch alebo vzťahoch: v horizontálnom smere k Bohu, vo vertikálnom smere k sebe samému i svojmu blížnemu, teda k svojej žene, a nakoniec aj k prírode. Takýto obraz života predstavuje to, čo sa má chápať pod pojmom prirodzený stav stvorenia.

Púšť je zrieknutím sa toho všetkého, popretím takéhoto obrazu a spôsobu života. Narušenie vzájomného vzťahu lásky medzi Adamom a Evou, bratovražda Kaina, keď vlastnou rukou zabíja svojho brata Ábela, strata slobody a tým pádom otroctvo, poroba, a mnohé ďalšie neprirodzené stavy týkajúce sa celého spektra psychosomatického života človeka, ale hlavne strata spoločenstva s Bohom, to všetko znamená *púšť*. Všetko je *naruby prevrátené*, pusté, zvrátené, démonické a predovšetkým neprirodzené, pretože je to výsledok vzbury, dôsledok hriechu a pádu človeka. Teda, keď hovoríme o *raji* a *púšti* v pravom teologickom význame týchto slov, musíme hovoriť o spôsoboch života – prirodzenom a neprirodzenom.

Púšť je aj miestom duchovnej schizofrénie, kde sa človek duchovne stáva chorým a odcudzuje sa. *Raj* – Cirkev je zasa nemocnicou (liečebňou), teda miestom, kde sa môže uzdraviť z každej choroby. Život bez možnosti lásky, bez toho, aby človek mohol milovať a byť milovaný, je v podstate samotou, púšťou a v konečnom dôsledku peklom. V tomto svete akoby v púšti sa totiž šíri strach a hrôza, a ako hovorí svätý apoštol a evanjelista Ján Teológ „*strach je peklom*.“¹⁴⁹

---

¹⁴⁸ ALFEJEV, I. 2016. *Mystérium víry. Uvedení do pravoslavné teologie*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2016. s. 216.

¹⁴⁹ 1Jn 4, 18.

Iná otázka, ktorá si vyžaduje správne objasnenie a chápanie, a je v priamom vzťahu k raju a púšti, je existencia *stromu života* a *stromu poznania* (*dobra a zla*). Aj pri skúmaní tejto problematiky je dôležité zopakovať, že raj je jediným miestom života, zatiaľ čo púšť sa spája s problémom poznania i smrti. Raj teda znamená život, je synonymom života – života prirodzeného, neskazeného v raji, ale aj života obnoveného vo večnosti, to znamená, že je pojmom tak protologickým, ako aj eschatologickým. História je zasa v paralelnom vzťahu k púšti, je akoby permanentnou výchovou človeka s cieľom poznávať svet, prírodu, samého seba, svojho blízkeho a predovšetkým svojho Stvoriteľa. Je preto potrebné odmietnuť každú teóriu o raji ako o prírodnej *rozmarnej záhrade*. Mnohí cirkevní otcovia pod pojmom *raj* chápu Božie kráľovstvo. Videnie Boha, Jeho dobra a spoločenstvo s Ním robia zo života raj. Raj tak patrí do plánu Božej ikónomie a je prejavom Božej lásky k človeku. V knihe *Genezis* sa hovorí, že raj vysadil Boh pre človeka, aby mu urobil radosť, pre jeho potešenie, čo Boh zdôraznil slovami, že je to „*veľmi dobré*.“¹⁵⁰ O púšti však jednoznačne môžeme povedať, že nie je Božím výtvorom, ale ľudským. Tá je neprítomnosťou, absenciou *stromu života* a stratou raja. A tak, ako nie je správne si v kontexte vymedzenia raja a púšte klásť otázky geografického charakteru, podobne aj pri problematike *stromu poznania dobra a zla* nie je správne skúmať *botanickú záhadu*, teda aký druh ovocia priviedol prarodičov k pádu, pretože podstatou problému nie je určitý druh ovocia, ale primárne vzťah človeka k Bohu ako Stvoriteľovi.¹⁵¹

ZÁVER

Na záver uvádzame, že základnou charakteristikou prvého človeka do jeho pádu bola relatívna a neúplná, *nedokonalá dokonalosť* jeho prirodzenosti. I. Romanidis hovorí o stvorení človeka ako o „relatívne dokonalom.“¹⁵² To znamená, že aj jeho slobodná vôľa bola ešte nedokonalá, výstižnejšie povedané, bola v štádiu postupného zdokonaľovania sa. Táto nedokonalosť slobodnej vôle

---

¹⁵⁰ 1Mjž 1, 31.

¹⁵¹ Pozri ΠΑΤΡΩΝΟΣ, Γ. 1994. *Θεολογία και ορθόδοξο βίωμα*. Αθήνα : Δόμος, 1994. s. 91-92.

¹⁵² ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ, Ι. 1992. *Το προπατορικών αμαρτημάτων*. Αθήνα : Δόμος, 1992. s. 153.

človeka sa prejavovala ako možnosť voľby a výberu. V. Lossky v tejto súvislosti hovorí, že „dokonalá prirodzenosť nepotrebuje voľbu, nakoľko pozná dobro prirodzeným spôsobom. Jej sloboda je týmto poznaním podmienená.“¹⁵³

Ďalším charakteristickým znakom spôsobu života človeka v raji bol veľmi úzky, bezprostredný vzťah a priama *komunikácia* so Stvoriteľom. Celý život človeka bol nasmerovaný k Bohu (teocentrický spôsob života) a z dôvodu tohto vzťahu všetky jeho psychosomatické činnosti prebiehali harmonicky zabezpečujúc a *garantujúc* tak rovnováhu jeho prirodzenosti. Boh stvoril človeka „*na svoj obraz a podľa svojej podoby*“¹⁵⁴ a človek s takouto *výbavou* mal úspešne absolvovať cestu nekonečného zdokonaľovania sa *od obrazu k podobe*¹⁵⁵ a dôjsť až do cieľa, teda k zbožšteniu.¹⁵⁶

SUMMARY

The life of the first man in paradise was characterized by dispassion, intactness and immortality, but they were not given by nature, but *by God's grace*. Not even his sinlessness and holiness were absolute but relative, they were determined by his free will. We come to the conclusion that the characteristic of the first person prior to his fall was relative and incomplete *imperfect perfection* of his nature. Initially, it was directed and turned to its Creator, but that orientation was gradually becoming conscious and purposeful, meaning that a man should freely choose to unite with God as the goal of his life. Thus man would have reached the state of irreversible and definitive perfection – deification. Examining the *paradisiacal way of life* of the first humans, we come to yet another conclusion that a *paradise* also means the state of man's mind and the blessedness of his soul, which stems from the overabundance of God's love and light. It represents the real state of human life and

---

¹⁵³ ЛОССКИЙ, В. Н. 2012. *Очерк мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие*. Сергиев Посад : Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2012. с. 183-184.

¹⁵⁴ 1Mjž 1, 26.

¹⁵⁵ Позри ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ. 1857. *Adversus haereses*. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 7. Paris, 1857. s. 1137-1138.

¹⁵⁶ Позри DVOŘÁČEK, M. 2010. Biblická interpretace učení o theosi (zbožštění). In *Pravoslávny biblický zborník*. Gorlice : Diecezjalny ośrodek Kultury Prawosławnej ELPIS v Gorlicach, 201. Zv. I/2010, s. 60.

his relation to God – if it is natural and built for love, it remains a *paradise*, but if for sin there is a denial of such a way of life, the absence of love, everything becomes desolate and unnatural, changing into *desert*.

Zoznam bibliografických odkazov

Biblické pramene

Biblia. Písmo Svätej Starej a Novej Zmluvy. 1999. Liptovský Mikuláš – Banská Bystrica : Tranoscius a Slovenská biblická spoločnosť. ISBN 80-7140-182-X.

Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. 1992. Москва : Издание Московской Патриархии.

Biblia Sacra. Iuxta Vulgatam Versionem. 2007. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft. ISBN 978-3-438-05303-9.

Η Παλαιά Διαθήκη κατὰ τοὺς Εβδομήκοντα (Ο΄). Septuaginta. 2006. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft. ISBN 978-3-438-05119-6.

Patristické pramene

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ. 1857. *Adversus haereses*. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 7. Paris, 1857. s. 433-1224.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ. 1858. Λόγος εἰς τὰ Θεοφάνια. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 36. Paris, 1858. s. 312-333.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Εἰς Πουλχέριαν λόγος. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 46. Paris, 1863. s. 864-877.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ. 1863. Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 44. Paris, 1863. s. 123-256.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ. 1864. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ορθοδόξου πίστεως. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 94. Paris, 1864. s. 789-1228.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. 1862. Εἰς τοὺς Ἀνδριάντας ομιλίαι. In MIGNE, J.-P. *Patrologia Graeca*. Τόμος 49. Paris, 1862. s. 15-222.

СИМЕОН НОВЫЙ БОГОСЛОВ. 1892. Слово 2. In *Творения*. Том 1. Слова 1-52. Сергиев Посад : Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1892.

Vedecké a odborné publikácie

- ALFEJEV, I. 2016. *Mystérium víry. Uvedení do pravoslavné teologie*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2016. ISBN 978-80-7465-209-7.
- БРЯНЧАНИНОВ, И. 2005. *Жизнь и смерть. Слово о человеке. Слово о смерти*. Москва : Издательский Совет Русской Православной Церкви «Даръ», 2005. ISBN 5-485-00027-4.
- CAP, A. 2016. *Stvorenie sveta a človeka, život a pád prarodičov, odhalenie priestupku a trest*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016. ISBN 978-80-555-1584-7.
- DVOŘÁČEK, M. 2010. Biblická interpretace učení o theosi (zbožštění). In *Pravoslávny biblický zborník*. Gorlice : Diecezjalny ośrodek Kultury Prawosławnej ELPIS v Gorlicach, 2010. Zv. I/2010, s. 59-74. ISBN 978-83-928613-0-0.
- ΕΥΘΥΜΙΟΣ (ΣΤΥΛΙΟΣ), Κ. 1990. *Ανθρωπος: άρσεν και θήλυ*. 1. εκδ. Αθήνα : Γρηγόρη, 1990.
- JEŽEK, V. 2005. *Od individualismu k obecnství. Úvod do byzantské teologické antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. ISBN 80-8068-306-9.
- ЛЕОНОВ, В. 2013. *Основы православной антропологии*. Москва : Издательство Московской Патриархии Русской Православной Церкви, 2013. ISBN 978-5-88017-351-8.
- ЛОССКИЙ, В. Н. 2012. *Очерк мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие*. 2-е изд. Сергиев Посад : Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2012. ISBN 978-5-903102-36-5.
- МАКАРИЙ (БУЛГАКОВ), митр. 1999. *Православно-догматическое богословие*. Том I. 1-е изд. Москва : Молодая гвардия, 1999.
- MANTZARIDIS, G. 1984. *The Deification of Man. St. Gregory Palamas and the Orthodox Tradition*. 1. ed. New York : St. Vladimir's Seminary Press, 1984. ISBN 0-88141-027-6.
- ΠΑΤΡΩΝΟΣ, Γ. 1994. *Θεολογία και ορθόδοξο βίωμα*. 1. εκδ. Αθήνα : Δόμος, 1994. ISBN 960-7217-95-0.

- PRUŽINSKÝ, Š. 2004. *Byzantská teológia*. II. diel. *Doktrína*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2004. ISBN 80-8068-286-0.
- ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ, Ι. 1992. *Το προπατορικόν αμάρτημα*. 2. εκδ. Αθήνα : Δόμος, 1992. ISBN 960-7217-15-2.
- ΤΣΑΝΑΡΑΣ, Π. 1970. *Η ανθρωπολογία του Μ. Βασιλείου*. Θεσσαλονίκη : Ιδρ. Πατερικών Μελετών, 1970.
- WARE, K. 1996. *Cestou orthodoxie*. 1. vyd. Praha : Sít, ekumenické nakladatelství, 1996. ISBN 80-901571-6-5.

THE PRIMAL STATE OF MAN IN PARADISE (PARADISE AND DESERT AS THE STATES OF HUMAN LIFE AND MIND)

Miroslav ŽUPINA, lecturer, Faculty of Orthodox Theology, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 080 01 Presov, Slovakia, miroslav.zupina@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

This particular study brings a biblically-patristic view of the primal state of man in paradise. The Bible narrative about the creation of man, including his life in paradise, is understood above all as a revealing God's mystery and truth. Based on the Holy Scriptures and the teaching of the Church Fathers, we point out that the characteristic feature of a person's way of life in Paradise was a very close, immediate relationship and direct communion with his Creator. The entire life of man was directed towards God, and because of this relationship all his psychosomatic activities have been proceeded harmoniously ensuring and guaranteeing the balance of his nature. Finally, we examine the interrelation of the biblical conceptions of paradise and desert, which we perceive as the states of human life, especially his mind and communion with God.

Keywords

Man, communion, relationship, nature, perfection, freedom, will, paradise, desert

THE DESCENT OF THE HOLY SPIRIT – FEAST OF PENTECOST

Ján HUSÁR

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Obrázok 1: Icon of the descent of the Holy Spirit - Pentecost.

The feast of Pentecost-Descent of the Holy Spirit on the Apostles is an event which links the Old Testament and the New Testament. It is an event, which marks the beginning of the missionary activity of the Church of Christ. The descent of the Holy Spirit is the end of an entire process of the economy of salvation, and some call this event as the day of the “birth” of the Church of Christ, because from this day onwards the apostles were keen on spreading the message of the Gospel, the message of Christ as Saviour and the number of believers had begun to increase. The Church

however does not have a beginning, it exists in God as a community of Persons of the Holy Trinity, that is, it is a community to which we have been invited through the redemptory activity of Jesus Christ the Son of God. As a community of God and the human being, the Church exists from the period of paradise, and since the human being has left this community, God through the work of his Son, has completed the work of salvation through the establishment of a new community, the community of Christ that is the New Testament Church.

This feast is also called the Holy Pentecost, because it happened on the fiftieth day from Pascha and also during the day of the Jewish Old Testament Pentecost-the feast of Summer. The Pentecost is also a fulfilment of the Old Testament prophecy of Joel: And it shall come to pass afterward, that I will pour out my spirit upon all flesh; and your sons and your daughters shall prophesy, your old men shall dream dreams, your young men shall see visions: (Joel 2:28). The Old Testament feast of Pentecost was the commemoration of the acceptance of the Law through Moses-the Sinai Covenant, including the Decalogue.

The event of the Descent of the Holy Spirit on the apostles is described by saint Lukas in the Acts of the Apostles: And when the day of Pentecost was fully come, they were all with one accord in one place. And suddenly there came a sound from heaven as of a rushing mighty wind, and it filled all the house where they were sitting. And there appeared unto them cloven tongues like as of fire, and it sat upon each of them. And they were all filled with the Holy Ghost, and began to speak with other tongues, as the Spirit gave them utterance. And there were dwelling at Jerusalem Jews, devout men, out of every nation under heaven. Now when this was noised abroad, the multitude came together, and were confounded, because that every man heard them speak in his own language. And they were all amazed and marvelled, saying one to another, Behold, are not all these which speak Galilaeans? And how hear we every man in our own tongue, wherein we were born? Parthians, and Medes, and Elamites, and the dwellers in Mesopotamia, and in Judaea, and Cappadocia, in Pontus, and Asia, Phrygia, and Pamphylia, in Egypt, and in the parts of Libya about Cyrene, and strangers of Rome, Jews and proselytes, Cretes and Arabians, we do hear them speak in our tongues the wonderful works of God. And they were all amazed, and were in doubt, saying one to another, What meaneth this? Others mocking said, These men are full of new wine. (Acts 2:1-13). After the ascension of Jesus Christ to heaven, the Holy Mother, the apostles, the myro-oil bearing women and the other disciples of Christ returned to Jerusalem with great joy, where according to Tradition, they often prayed together and visited the Jerusalem Church. In the vicinity of the

house of the apostle John the Theologian, where the Most Pure Mary lived, there was also the building of the Zion-court, which was the first Christian church and where the disciples met for communal prayers. On the tenth day after the Ascension of Christ on heaven, as usually, the disciples of Christ gathered together with the Mother of God and they gathered in this Zion-court. It was the third period (nine hours to midday), where all of a sudden a great sound was heard from heaven and as if a fierce wind had filled the house. Then tongues of fire appeared, which descended on each one of them. All were filled with the Holy Spirit and they started to glorify God with different tongues, which they did not know previously. Thus they could teach the Gospel to all nations until the end of the earth. On the day of the Pentecost, the Church of Christ began to function in fullness and on Earth the Kingdom of heaven was being built.

Already in the sixth century, the event of Pentecost served as an occasion to write an icon, the main purpose of which was to commemorate this feast, that is the Descent of the Holy Spirit. The Holy Spirit, which was promised by the Saviour himself. However, an Orthodox icon has a much more important role than to commemorate an event, or a particular saint, it aims to bring a person to the possibility of attaining the Holy Spirit, it teaches the human being to see the Divine and the eternal. The character of an Orthodox icon, its symbolism, colours, and lines are the result of an experience in the Church from a spiritual celebration of feasts.

The icon of the Descent of the Holy Spirit in the first instance should bring the human person towards the unity of the one Church of Christ. This can be seen in the composition of the twelve apostles, which are placed into an oval form and who face each other. Often among the first two top apostles the Mother of God is located (especially in icons from the sixteenth century), which appears as the fulfilment of the composition- since through her to earth came the builder of the Church Jesus Christ. On many icons she is not depicted (even though she was undoubtedly present at the event), so that the icon of the feast would express the notion, that the top position belongs only to the Head of the Church to Jesus Christ. That is why usually an empty throne is depicted. An

interesting feature of this composition is, that the icon does not contain those apostles who belong to the so called twelve, but the apostle Paul is there also, who after this had persecuted the Christians for some years to come, and also there are the Evangelists Lucas and Mark depicted there, who did not belong to the twelve disciples of Jesus Christ. On first glance, this extraordinary thing seems to be contradictory to history, but we must not forget the timelessness of the icon. The God fearing iconographers had written on the icon, the figure of the apostle Paul in reverence to his missionary activity, through which he had brought many believers to the Church and through the laying of hands had consecrated many bishops. Together with the apostle Peter they occupy the top position in the composition of the twelve apostles. On the left side, under the

Obrázok 2: Icon of the descent of the Holy Spirit - Pentecost. Russian type.

apostle Peter, there are the two Evangelists Lukas and Mathew and on the right side, underneath the apostle Paul, there is the Evangelist John the Theologian and Mark. The Evangelists hold in their hands a Gospel and the other apostles hold scrolls, which symbolise their later preaching of the Word of God relating to eternal life and also function as a symbol of their ecclesial teaching power, which they received through the *blahodat* of the Holy Spirit. Through the persons of the Evangelists Mark and Luke, all other disciples of Christ are represented and through the figure of the apostle Paul, all

other believers are represented, that is the icon has a mystical depiction of the entire Holy Church. The Apostle Paul also has a book in his hand which is a

symbol of his rich writing production (that is especially his fourteen epistles in the Holy Scripture).

In the bottom part of the icon in the middle we can find a symbolical figure of an elderly person, on a dark (usually black) background, who is dressed in a red royal robe and he has a crown on his head. He represents the “cosmos” that is the entire world. On the earliest forms of the icon, in accordance with the Acts of the Apostles, there are depicted in this area many people, who gathered together with the apostles (Acts 2: 9-11). However this crowd interrupted with the unity of the composition, that is why the crowd was replaced by a symbolical person with a white canvass in his hands, in which are located twelve scrolls symbolising the teaching of the twelve apostles, which enlightened the world. His raised hands symbolise the willingness to accept the Word of God from the apostles. He is an elderly figure because he had aged after the first sin of Adam, and his robe is red, since the world has brought bloody sacrifices to Satan and he has a royal crown because this world was dominated by sin. This figure represents the entire world, which accepts the teaching of Christ, which through the preaching of the apostles is transformed into the Church of Christ. That is the reason why he is dressed into a royal robe and placed in the centre of the bottom part of the icon. The dark background symbolises sin and unfaithfulness, in which the world was drawn.

In the upper part of the icon, part of a circle is depicted, which symbolises heaven from which twelve rays appear (if the Mother of God is depicted on the icon there are thirteen rays). These symbolise the baptism in the Holy Spirit and in fire (according to the prophecy of John the Baptist Math. 3:11) and the consecration of the apostles. The fiery tongues are located above all the heads of the apostles, each one received a specific present of the Holy Spirit. On the oldest icons flowers and trees were depicted on the sides, which symbolised the garden of paradise and expressed the hope that the Church of Christ will be a true return to the life of paradise already here on earth. The flowers and trees were later replaced by parts of buildings, so that it would be emphasised that the event happened inside.

The event of the Descent of the Holy Spirit is the fulfilment of the work of the Holy Trinity—from the will of the Father the Son of God became flesh and came among people, in order to save them and the Holy Spirit descended, to sanctify the work of the Son—the Church, the Church through which we can be saved. That is the reason why this celebration is also called the day of the Holy Trinity, and it is possible to use other icons as well, such as for example the hospitality of Abraham or the Holy Trinity from Andrej Rublev.

Every year when the Liturgy of the feast of Pentecost is celebrated by the Patriarch of Jerusalem in Jerusalem in the area where the event took place earlier on, a great wind and noise appears during the celebration.

SUMMARY

The event of the Descent of the Holy Spirit on the apostles is described by saint Lukas in the Acts of the Apostles. Already in the sixth century, the event of Pentecost served as an occasion to write an icon, the main purpose of which was to commemorate this feast, that is the Descent of the Holy Spirit. The icon of the Descent of the Holy Spirit in the first instance should bring the human person towards the unity of the one Church of Christ. This can be seen in the composition of the twelve apostles, which are placed into an oval form and who face each other. In the bottom part of the icon in the middle we can find a symbolical figure of an elderly person, on a dark (usually black) background, who is dressed in a red royal robe and he has a crown on his head. He represents the “cosmos” that is the entire world. On the earliest forms of the icon, in accordance with the Acts of the Apostles, there are depicted in this area many people, who gathered together with the apostles. In the upper part of the icon, part of a circle is depicted, which symbolises heaven from which twelve rays appear. These symbolise the baptism in the Holy Spirit and in fire.

Troparion — Tone 8

Blessed art You O Christ Our God / You have revealed the fishermen as most wise / By sending down upon them the Holy Spirit / Through them You drew the world into Your net / O Lover of Man, Glory to You!

Kontakion — Tone 8

When the most High came down and confused the tongues, / He divided the nations; / But when he distributed the tongues of fire / He called all to unity. / Therefore, with one voice, we glorify the All-holy Spirit!

Bibliography:

- АЛЕКСЕЕВ, С. 2007. *Энциклопедия православной иконы*. Санкт-Петербург, 2007. ISBN 5-7373-0208-3.
- BAGGLEY, J. 2000. *Festival Icons for the Christian Year*. Crestwood, NY : St. Vladimir's Seminary Press, 2000. p. 58-71.
- CATHERING A. - MEYENDORFF, P. 1995. *The Incarnate God: The Feasts of Jesus Christ and the Virgin Mary*. Crestwood, NY : St. Vladimir's Seminary Press, 1995. p. 103-121.
- ЕВДОКИМОВ, П. 2005. *Искусство иконы. Богословие красоты*. Клин, 2005.
- ФЛОРЕНСКИЙ, П. 2014. *Иконостас*. Москва : «Азбука», 2014. ISBN 978-5-389-06930-5.
- HALLICK, M. P. 2001. *The Story of the Icons*. Brookline, MA (USA) : Holy Cross Press, 2001. 80 pp. ISBN 978-1885652423.
- Holy Pentecost*. [online]. [04-06-2017]. From: <<https://www.goarch.org/en-pentecost>>.
- Holy Pentecost – Troparion & Kontakion*. [online]. [04-06-2017]. From: <<https://oca.org/saints/troparia/2017/06/4>>.
- НОРКО, Т. *The Orthodox Faith. Vol. 2. Worship. The Church Building. Icons*. [online]. [20-07-2017]. Yonkers, NY (USA) : St Vladimir's Seminary Press. 186 pp. ISBN 978-0-86642-081-5. From: <<https://oca.org/orthodoxy/the-orthodox-faith/worship/the-church-building/icons>>.
- НОРКО, Т. *Pentecost: The Descent of the Holy Spirit*. [online]. [15-05-2017]. From: <https://oca.org/fs/sermons/pentecost-the-descent-of-the-holy-spirit>>.
- ИОАНН ДАМАСКИН, преп. 2002. *Точное изложение православной веры*. Москва, 2002. ISBN 5-8233-0002-6.

- ЯЗЫКОВА, И. К. 1995. *Богословие иконы*. Москва : Общеизвестный Православный Университет, 1995. 212 s. ISBN: 5-87507-004-1.
- King James Bible*. [online]. [21-04-2017]. From: <<http://www.kingjames-bibleonline.org/>>.
- Pentecost Icon as an Icon of the Church* [online]. [20-05-2017]. From: <<https://iconreader.wordpress.com/2011/06/14/pentecost-icon-as-an-icon-of-the-church/>>.
- ПУРИЋ, Ј., еп. нишки. 2013. *Празничне иконе*. Ниш : Православна епархија нишка и Академија СПЦ, 2013. ISBN 978-86-89293-09-8.
- SCHMEMANN, A., 1979. *Holy Pentecost*. [online]. [13-06-2017]. From: <<https://oca.org/saints/lives/2017/06/04/45-holy-pentecost>>.
- ТРУБЕЦКОЙ, Е. Н. 1991. *Три очерка о русской иконе: Умозрение в красках*. Москва : ИнфоАрт, 1991. 112 s. ISBN 5-250-01707-X.
- USPENSKY, L. & LOSSKY, V. 1997. *The Meaning of Icons*. Yonkers, NY (USA) : St Vladimir's Seminary, 1997. 224 s. ISBN 9780913836996.
- УСПЕНСКИЙ, Л. А. 1997. *Богословие иконы Православной Церкви*. Москва : Издательство братства во имя святого князя Александра Невского, 1997. ISBN 5-89419-09-6.

THE DESCENT OF THE HOLY SPIRIT – FEAST OF PENTECOST

Ján Husár, lecturer, Faculty of Orthodox Theology, University of Prešov,
Masarykova 15, 08001 Prešov, Slovakia, jan.husar@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

In this article we are approaching the orthodox iconographic view of the feast of the Descent of the Holy Spirit – Pentecost. The feast of Pentecost - Descent of the Holy Spirit on the Apostles is an event which links the Old Testament and the New Testament. It is an event, which marks the beginning of the missionary activity of the Church of Christ. Some call this event as the day of the “birth” of the Church of Christ. The Church however does not have a beginning, it exists in God as a community of Persons of the Holy Trinity, that is, it is a community to which we have been invited through the redemptory activity of Jesus Christ the Son of God.

Key words

Jesus Christ, Descent, Pentecost, Iconography, symbolism

SUMERI A KOZMOLOGICKÉ MYŠLIENKY V SUMERSKÝCH LITERÁRNYCH PAMIATKACH

Pavol KOCHAN

Pravoslávna bohoslovecká fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

SUMERI

Sumerská civilizácia, ich pôvod, kultúra a ústup v dejinách patria k jednej z najzaujímavejších a zároveň tajuplných oblastí archeologického vedeckého bádania. Sumerológia a archeologický výskum v oblasti južnej časti Mezopotámie, spojenej práve so Sumermi, je pomerne mladá čo do vývoja. Samotné klinové písmo bolo z pohľadu vedy viac-menej náhodným spôsobom rozlúštené v 17. až 19. storočí. Bolo to z toho dôvodu, že klinovému písmu predchádzali ďalšie dve, jedno obrázkové a druhé ako medzi stupeň, ktorý obsahoval postupný odklon od obrázkov a znakov. Zásadný prelom predstavoval behistunský trojjazyčný nápis, ktorého 246 znakov z celkového počtu 600 klinopisných znakov identifikoval vtedajší anglický dôstojník Henry Creswicke Rawlinson a publikoval ich v roku 1844. Kým sa v minulosti asýrčina a babylončina určili za dva blízke dialekty samotnej akkádčiny pomenované podľa neobjavenej metropoly Akkad založenej Sargonom I., napriek prvej neochote Friedrich Delitzsch po postupných dôkazoch, ktoré predložil Rudolf Ernst Brunnow, vydáva v roku 1914 Veľkú gramatiku Sumerov. Samotní Sumeri, ich kultúrne, spoločenské a politické postavenie a vývoj ostali napriek mnohým objavom v 20. storočí dodnes nevyriešené.¹⁵⁷

Doteraz posledným objavom súčasného hlavne archeologického bádania je objavenie sumerského mesta približne 33 kilometrov od Eridu (v blízkosti súčasného Abu Sahrein). Eridu bolo doteraz považované za najjužnejšie mesto

---

¹⁵⁷ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

Sumerov; preto sa dnes prepisujú archeologické mapy Sumerov. Mesto bolo objavené 30. decembra 2009 a podľa nálezov spadá do III. Urskej dynastie z rozpätia rokov 2113-2006 pred Christom.¹⁵⁸ Objaviteľom je iracký archeológ Abdulamir Hamdani. Dôkazom je predovšetkým text z hlinených dosiek s oslavou vtedajšieho panovníka:

*"Amar-Sin, ktorého meno vybral Enlil v Nibru, služobník v chráme Enlila, mocný kráľ, kráľ Uru, kráľ štyroch strán zeme, Enlilovi, svojmu milovaného vládcovi, chrám ... postavil pre neho."*¹⁵⁹

Posledným objavom je v menšom meradle objavenie sumerského chrámu približne 15 kilometrov od sumerského mesta Ur, svojho času najvplyvnejšieho a najbohatšieho mesta celej Sumerskej oblasti. Britskí archeológovia odhadujú chrám do obdobia okolo 3000 rokov pred Christom.¹⁶⁰

PÔVOD A OSÍDLENIE SUMERSKEJ CIVILIZÁCIE

Pomenovania Sumer a Sumeri nepredstavovali označenie štátu a národa. Išlo o označenie etnika, ktoré osídľovalo južnú časť Mezopotámie v rozpätí obdobia konca 4. tisícročia až začiatku 2. tisícročia pred Christom. Sumeri sú všeobecne považovaní za prvú civilizáciu, nakoľko jej vznik mnohí bádatelia

---

¹⁵⁸ Pozri *A New Sumerian City Has Been Discovered In Southern Iraq*. [online]. [15-02-2014]. Dostupné na internete: <<https://suite.io/robert-mcroberts/3f1s2z5>>.

¹⁵⁹ Enlil bol jeden z najvyšších sumerských bohov, ktorý bol zodpovedný za stvorenie sveta a človeka. Text je klasickým spôsobom písania a zmýšľania sumerských učencov, kde viac-menej veršované sú opisované udalosti a osoby, obzvlášť v spojitosti so sumerskými bohmi, ktorí mali potvrdzovať moc panovníka. (*A New Sumerian City...* 2014).

¹⁶⁰ Pozri ARRAF, J. 2014. *Ancient Iraq yields fresh finds for returning archaeologists*. [online]. [17-08-2014]. Dostupné na internete: <<http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2013/0327/Ancient-Iraq-yields-fresh-finds-for-returning-archaeologists>>. *New breath-taking ancient temple discovered in ancient Sumeria*. [online]. [17-08-2014]. Dostupné z: <<http://www.ancient-origins.net/news-archaeology/new-breath-taking-ancient-temple-discovered-ancient-sumeria-00285>>.

datujú pred starovekú egyptskú civilizáciu. Medzi sumerológmi sa objavuje takzvaný sumerský problém, ktorý súvisí s etnickým zaradením z pohľadu antropologického aj lingvistického.¹⁶¹ Pôvod sumerskej civilizácie je dodnes predmetom skúmania a existuje niekoľko hypotéz. Rozdeliť by sme ich mohli na dva názory: jeden zastáva pôvod formovania v rôznych oblastiach v geografickom priestore od Tibetu až po Malú Áziu a druhý poukazuje na pôvodné obyvateľstvo Mezopotámie. Pri podrobnejšej analýze pôvodu tejto civilizácie jedna z hypotéz presadzuje kaukazský jazykový pôvod, ďalšia sa zasa prikláňa k myšlienke pôvodu v oblasti Altaju. Časť vedcov však predpokladá Sumerov za zásadne autochtónne obyvateľstvo. Prakticky však v súčasnosti neexistuje dostatok odhalených pamiatok ako dôkazov, ktoré by jednoznačne potvrdili tú ktorú teóriu a pôvod Sumerov je predmetom stáleho skúmania.¹⁶² S amotná sumerská literatúra pozná opis krajiny menom Meluchcha ako pôvodnú domovinu národa. Spôsob a čas príchodu sumerského obyvateľstva do oblasti Mezopotámie je takisto predmetom mnohých skúmaní a nedostatočných častokrát protichodných argumentov. Ak za pôvodnú oblasť pred migráciou považujeme zakaukazsko alebo tibetskú oblasť, pravdepodobný príchod bol cez okraje Iránu do južnej oblasti Elamu pri Perzskom zálive a odtiaľ postupne na sever proti prúdu Eufratu a Tigrisu až po Akkad.¹⁶³ Ak by sme zasa brali do úvahy objavy v Indii (napr. nálezy pečatí z Harappy), ktoré naznačujú čulý obchodný kontakt s Mezopotámiou, mohli by sme uvažovať aj o ceste od Perzského zálivu, t. j. od mora cez ostrov El Bahrein (historický Dilmun). Podporujú to aj mnohé literárne diela Sumerov, ktorí opisujú prienik kultúrnych zariadení do Mezopotámie od mora. Obzvlášť jedna z týchto bájí popisuje príchod umenia a vzdelanosti do mezopotámskej oblasti cez osoby

---

¹⁶¹ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

¹⁶² Pozri HULÍNEK, D. 2014. Sumeri – Prvá civilizácia Blízkeho východu. In: *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách*. Bratislava : Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 6-12.

¹⁶³ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

siedmich mudrcov, ktorí vystúpili z mora.¹⁶⁴ Nezodpovedanou otázkou zatiaľ ostáva aj spôsob príchodu, či táto migrácia predstavovala postupné pozvoľné osídľovanie, alebo išlo o masovú expanziu. Čiastočne na to odpovedajú archeologické nálezy, ktoré potvrdzujú veľký kultúrny rozvoj v polovici 4. tisícročia pred Christom. Z tohto môžeme predpokladať, že postupným osídľovaním a vojenskou prevahou Sumeri si podmaňovali jednotlivé oblasti v povodí spomínaných riek a pôvodné obyvateľstvo sa kultúrne a politicky asimilovalo.¹⁶⁵ Podobne ako neskôr v starovekom Grécku, aj Sumeri poznali mestské štáty, medzi ktorými kráľovstvo bolo vždy v sídle vládnucej dynastie. Dá sa povedať, že typickým znakom politicko-spoločenského usporiadania Sumerov je v prvom období ich dejinného vývoja zriadenie mestského štátu

Obrázok 1: Mapa Mezopotámie. Fialovou farbou je označený Sumer. Akkadská ríša sa rozprestierala na severozápad v povodí rieky Eufrat. Severne od Akkadu v povodí rieky Tigris bolo územie Asýrie.

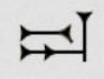
Zdroj: http://nsms6thgradesocialstudies.weebly.com/uploads/3/7/2/4/37241339/-3564277_orig.jpg (čiastočne upravované)

¹⁶⁴ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začína v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.

¹⁶⁵ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

s chrámovým hospodárstvom.¹⁶⁶ Predchádzali im najstaršie spoločenské formácie, ktoré sú v histórii známe ako tzv. dedinské občiny. Z histórie najznámejšími mestami boli Kiš, Uruk, Nippur, Sippar, Ur a ďalšie.¹⁶⁷

SUMERSKÁ KULTÚRA A LITERATÚRA

	3200 BCE	3000 BCE	2400 BCE	1000 BCE
"sag" hlava				
"gin" kráčať				
"šu" ruka				
"še" jačmeň				
"ninda" chlieb				
"a" voda				
"ud" deň				
"ušen" vták				

Obrázok 2: Tabuľka sumerských grafém a foném vybraných slov a ich postupná reforma z obrázkového na klinové abstraktné označenie.

Zdroj: http://www.ancientscripts.com/images/su_signs.gif
(čiastočne upravené)

¹⁶⁶ Pozri HULÍNEK, D. 2014. Sumeri – Prvá civilizácia Blízkeho východu. In: *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách*. Bratislava : Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 6-12.

¹⁶⁷ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

Podľa tvrdení archeológov sumerská civilizácia priniesla ľudstvu prvé písmo. Ešte v období uruckej dynastie nachádzame prvé písomné pamiatky. Za vôbec najstarší zachovaný text je považované literárne dielo Epos o Gilgamešovi. Napísaný bol pravdepodobne v druhej polovici 3. tisícročia pred Christom. Keďže obsahovo ide o legendu, je pravdepodobné, že tento epos je zapísanou ústnou tradíciou prerozprávanou mnohými generáciami pred jej literárnou podobou. Príbeh je veršovaný a popisuje život a hrdinské činy jedného z prvých panovníkov Uruku – Gilgameša (vládol okolo roku 2600 pred Christom). Tento text sa samozrejme nezachoval v origináli. Hlinené tabule zachytávajúce túto legendu pochádzajú podľa výskumov z obdobia neskoršej asýrskej literatúry.¹⁶⁸ Asýrska kultúra sa na historickom obzore objavuje až začiatkom 2. tisícročia pred Christom takzvaným staroasýrskym obdobím spojeným s vládnucou dynastiou v meste Kaniš.¹⁶⁹

Samotné písmo Sumerov prešlo pochopiteľne svojím historickým vývojom. Predchodcom dnes už známeho klinového písma bolo obrázkové písmo, ktoré Sumeri spolu s ďalšími etnikami používali už v druhej polovici 4. tisícročia. Obrázkové písmo bolo slovným, a teda jeden znak obsahovo predstavoval jeden pojem.¹⁷⁰ O týchto piktogramoch sa dozvedáme z archeologických vykopávok pochádzajúcich z obdobia okolo r. 3000 pred Christom, kedy už predstavovali pomerne vyvinutý systém obrázkového písma.¹⁷¹ Až začiatkom 3. tisícročia sa uskutočnila z praktických dôvodov reforma písma a obrázkové znaky boli postupne nahradené znakmi, ktoré dnes nápadne pripomínajú klíny vsadené do hlinených tabúľ. Z toho vzniklo pomenovanie *klinové písmo*. Potreba písma a jeho následná transformácia z obrázkov cez postupné abstraktnejšie

---

¹⁶⁸ Pozri KERRIGAN, M. 2011. *Mezopotámie. Lidé starověku: co nám o sobě řekli.* (prekl. Alena Faltýsová). Praha : Grada Publishing, a.s., 2011.

¹⁶⁹ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise.* Bratislava : Obzor, 1988.

¹⁷⁰ Pozri PECHA, L. 2014. Z pokladov sumerských knižníc. Literárna tvorba starovekej kultúry. In *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách.* Bratislava: Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 24-29.

¹⁷¹ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise.* Bratislava : Obzor, 1988.

tvary bola vyvolaná hospodárskym rozvojom. Platilo to však aj naopak – hospodársky, a aj kultúrny, rozkvet priamo súvisel so vznikom písma. Reforma v 3. tisícročí pred Christom znamenala zefektívnenie zaznamenávania a uchovávaní informácií, ktoré týmto spôsobom pomohli ekonomicko-politickému a kultúrnemu vzostupu.¹⁷²

Domnievame sa, že samotné písmo začalo vznikať z praktického dôvodu v zmysle hospodárskeho a obchodného vzrastu. Pri archeologických vykopávkach boli objavené tabule, na ktorých sú zapísané počty rôznych druhov tovaru pri uzatváraní obchodov, počty zo skladovanej úrody, stavebných materiálov; zapisovali sa príjmy a výdaje, archívne štatistiky a pod. Až neskôr sa začali objavovať prvé literárne texty v podobe veršovaných oslavných piesní, eposov.¹⁷³

Počiatky samotnej abecedy a následne aj celého písma sú odborníkmi umiestnené do oblasti Ugaritu, ktoré bolo známe svojou obchodnou činnosťou a kde sa podľa zachovaných archeologických nálezov zjednodušila zložitosť klinového obrázkového písma do plne abstraktných znakov. Táto reforma je pravdepodobne prameňom prvej abecedy a alfabetického písma v dejinách.¹⁷⁴ Sumerčina bola identifikovaná pre oblasť takmer celej Mezopotámie. Bol to prakticky svojho času jediný písomný jazyk, používaný v tejto oblasti. Útlm užívania sumerčiny bol spôsobený nástupom akkadskej dynastie v 24. storočí pred Christom, ktorá možno uprednostňovala semitskú akkadčinu, ale mohlo ísť aj o prirodzený vývoj prechodu od jazyka k jazyku. Po zániku Akkadskej ríše došlo k návratu k sumerskému jazyku na kratšie obdobie počas vlády III. urskej dynastie v rokoch 2112 – 2003 pred Christom. Práve táto dynastia nám zanechala množstvo cenných literárnych pamiatok, ktoré sa zvyčajne viažu na

---

¹⁷² Pozri PECHA, L. 2014. Z pokladov sumerských knižníc. Literárna tvorba starovekej kultúry. In *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách*. Bratislava: Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 24-29.

¹⁷³ KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

¹⁷⁴ Pozri KERRIGAN, M. 2011. *Mezopotámie. Lidé starověku: co nám o sobě řekli*. (prekl. Alena Faltýsová). Praha : Grada Publishing, a.s., 2011.

vládu jednotlivých panovníkov ako oslava ich vlády a božského pôvodu.¹⁷⁵ Svedčia o tom jednotlivé eposy, ale tiež modlitby, zaklínania príslovia, hádanky a hymnické skladby na chrámy. Jeden z najznámejších hymnov je na kešský chrám. Okrem vnútorného obsahového bohatstva tento text je unikátny v skutočnosti, že dokazuje existenciu literárnej tvorby od počiatku samotného písma. Pri porovnaní hymnu na chrám v Keši napísaného okolo roku 2700 pred Christom s textom, ktorý oslavuje ten istý chrám a ktorého vznik je datovaný do 19. storočia pred Christom, t. j. do obdobia Babylonu, samotný text prešiel len nepatrnými zmenami.¹⁷⁶ Je to potvrdenie používania sumerského jazyka v priestore Mezopotámie a zároveň jeho postavenie na poprednom mieste. Rovnako to svedčí aj o literárnej tvorbe Sumerov od počiatku používania sumerského písma. Z tém, ktoré sa viažu na tento druh písomnej tvorby Sumerov nachádzame dve, ktoré súvisia s biblickými opismi: stvorenie a potopa. Tie popíšeme neskôr.

Z literárnych žánrov, ktoré sa tešili veľkej obľube sa nám zachovali múdrosti alebo tiež príslovia. Snáď najčastejšie spomínanými vo vedeckých kruhoch sú *Rady múdrosti*, v ktorých otec, kráľ Šuruppak predkladá ponaučenia a cenné rady svojmu synovi Zi-ud-surovi pre múdru a rozvážnu vládu nad krajinou a národom. Pri čítaní jednotlivých rád (na ich preklade sa podieľal S. N. Kramer a E Gordon) čitateľ nadobúda dojem de javu, pretože tieto poučenia sú obsahovo aj štýlovo veľmi blízke niektorým poučeniam, s ktorými sa stretávame v hebrejskej Knihe prísloví alebo v niektorých staroegyptských zbierkach poučení. Pre pochopenie uvádzame niekoľko veršov:

---

¹⁷⁵ Pozri PECHA, L. 2014. Z pokladov sumerských knižníc. Literárna tvorba starovekej kultúry. In *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách*. Bratislava: Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 24-26.

¹⁷⁶ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988. PECHA, L. 2014. Z pokladov sumerských knižníc. Literárna tvorba starovekej kultúry. In *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách*. Bratislava: Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 24-26.

„Nesmieš nič ukradnúť (...) nesmieš uniknúť do (cudzieho) domu, nesmieš zatúžiť po (cudzej) pokladnici. Chytený lev sa stane otrokom.
 Nesmieš sa zahrávať s vydatou mladou ženou, mohli by ňu škaredo ohovoriť.
 Syn môj, nesmieš sedieť osamote v miestnosti s vydatou ženou.
 Nesmieš hovoriť nevhodne: neskôr by si sa chytil do pasce.
 Nesmieš cestovať v noci, (noc) môže skrývať dobré i zlé.
 Nesmieš sa chvastať v pivnici ako klamár.“¹⁷⁷

Podobnosť týchto poučení nachádzame v knihe Prísloví, kde nachádzame výstrahu pred cudzoložstvom (6. a 7. kapitola), pred „nevhodnou rečou“ (6. a 11. kapitola), pred pýchou a nespravodlivosťou (11. kapitola), pred klamstvom a nerozumnosťou (18. kapitola), ale tiež v knihe Kazateľ, napr. výstraha pred „nevhodnou rečou“ (5. kapitola), či varovania pred ženským zvykom (7. kapitola).

Zvláštnu literárnu kapitolu tvoria náreky a kliatby. Známe sú nájdené texty s *Nárekom nad skazou mesta Ur*, v ktorom autor obzvlášť pútavo a podmanivo žiali nad dobytím mesta zo strany Elamčanov.¹⁷⁸ Niektoré náreky však súviseli s kliatbami, ktoré boli uvalené na panovníkov alebo mestá. Tak je to v prípade kliatby Akkadu, alebo tiež Agadu, za zničenie mesta Nippur, v ktorom sa nachádzal chrám Enlila. Spravodlivosťou je tu vyriešenie kliatby a zničenie mesta Akkad ôsmimi poprednými bohmi, čím upokojili hnev Enlila. V skutočnosti išlo o opis historického dobytia Akkadu Gutijcami (pravdepodobne okolo roku 2150), ktorí po dobytí mesto zničili natoľko, že dodnes nebolo objavené.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ PECHA, L. 2014. Z pokladov sumerských knižníc. Literárna tvorba starovekej kultúry. In *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách*. Bratislava: Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 25.

¹⁷⁸ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

¹⁷⁹ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

Nedá nám nespomenúť hudbu a hudobné nástroje používané v sumerskej kultúre. O samotnej hudbe nachádzame len nepriame svedectvá, pretože sa pochopiteľne nezachovali žiadne nahrávky, ktoré by relevantným spôsobom vykreslili melódiu či nápevy Sumerov. Vďaka literatúre, maliarstvu a sochárstvu však môžeme vykresliť určitú predstavu o používaných hudobných nástrojoch ktoré tvorili spravidla sprevádzanie spevu, ale zrejme existovala aj sólo hra na jednotlivé nástroje. Sumerskí pastieri vyrábali a používali flauty a píšťali vyhotovované najprv z trstiny a neskôr z bronzu, striebra a zlata. Veľkej obľube sa tešili aj harfy a lýry, ktoré sa stali kráľovskými nástrojmi. Harfy boli spravidla trojuholníkového zaobleného tvaru, mali väčšinou od troch do pätnásť strún a boli ozdobené zlatom osadeným na dreve. Harfu možno prebrali, ale rozhodne používali aj Semiti (napríklad kráľ Dávid, ktorý hral na harfe Saulovi¹⁸⁰), ktorí nástroj nazývali kinnór a neskôr sa dostala do Grécka ako kinýra.¹⁸¹ Podobne na tom bola aj lýra, ktorá bola štvorcového tvaru, mala menšie rozmery, nakoľko ju hudobník držal v rukách a mala cca osem až desať strún, prípadne aj viac. Najznámejšia je zlatá lýra z objaveného urského pohrebiska.¹⁸² Medzi ďalšie nástroje, ktoré sú známe z obdobia sumerskej civilizácie patria aj bicie nástroje, ako sú bubny, tamburíny či cimbaly, a dychové nástroje, ako je už spomínaná flauta, trúbka alebo roh. Existujú však aj notové zápisy v systéme slabík, ktoré predstavujú rozsah troch oktáv.¹⁸³

KOZMOLÓGIA SUMEROV

Jedným z prínosov Sumerského obyvateľstva v 3. tisícročí pred Christom bol vznik súboru výrazov, ktoré sa neskôr dostali do starovekých východných,

---

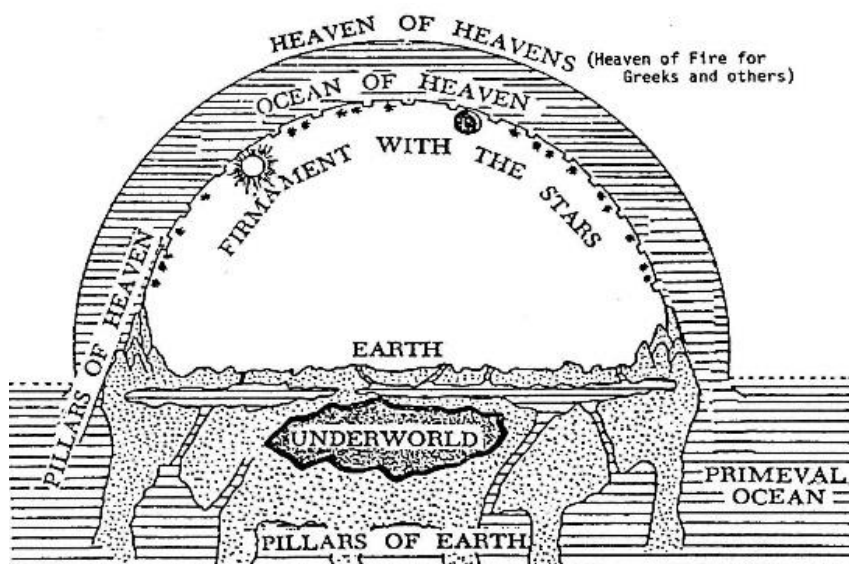
¹⁸⁰ Porovnaj 1Sam 16, 14-23.

¹⁸¹ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopozámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

¹⁸² Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopozámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

¹⁸³ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopozámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988.

židovských a neskôr čiastočne aj kresťanských textov, ktoré sa viazali na filozofické a teologické predstavy o vzniku univerza, obzvlášť pozemského sveta a človeka.¹⁸⁴ Pochopiteľne väčšina z týchto výrazov sa nachádza v sumerských eposoch a mýtoch, z ktorých snáď najznámejší je *Epos o Gilgamešovi*. Ich objasnenie je čiastočne komplikované skutočnosťou, že z mnohých textov sa zachovali len úryvky na kamenných blokoch, ktoré boli bádateľmi rozlúštené až v polovici 20. storočia. Zároveň problémom objasňovania je fakt, že samotní Sumeri nevytvorili, resp. nezachovali sa žiadne ucelené filozoficko-teologické (mytologické) diela a v jednotlivých úryvkoch nachádzame rozchádzajúce sa myšlienky, ktoré boli zvyčajne ovplyvnené buď samotným autorom, alebo lokalitou, kde dielo vzniklo.

Obrázok 3: Sumerská predstava o usporiadaní vesmíru.

Zdroj: <http://www.webpages.uidaho.edu/ngier/gre13.htm>

Za dôležitý faktor zostavovania sumerskej kozmológie je podľa odborníkov považovaná absencia filozofického rozumového zmýšľania, aký nachádzame v neskorších starovekých národoch, napr. Heléni (rozumej starovekí Gréci) a Rimania. Príkladom môže byť vytvorenie systému všeobecne platných

¹⁸⁴ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 105-107.

pravidiel a zákonov na princípe akcia – reakcia.¹⁸⁵ Sumerskí myslitelia odpovedali na otázky spôsobom: čo vidím, to objasňujem, bez toho, aby som hľadal nejaký systém, prípadne aspoň dôvod. Aj preto v sumerskej mytológii nachádzame tak obrovské množstvo bohov, ktorí sa spomínajú pre konkrétnu vec alebo jav. To však rozoberieme neskôr.

Základným východiskom sumerskej kozmológie sú dve základné zložky pod výrazom *an – ki*, ktoré predstavujú pomenovanie neba a zeme ako jedného zloženého celku. Zrak sumerských mysliteľov v myšlienkach o vesmíre však nesiahal ďalej ako bolo modré nebo (s výnimkou nebeských telies). Sumeri nazývali zem ako cínovú dosku, nad ktorou sa nachádza vypuklý dutý priestor upevnený na dvoch koncoch cínovej dosky-zeme. Nad zemou celý vypuklý priestor vyplňoval tzv. *lil*, ktorý bádatelia prekladajú ako dych alebo vzduch, prípadne vietor označujúci pohyb. Samotné nebeské telesá boli súčasťou tohto priestoru a takisto pozostávali zo vzduchu, ktorý navyše žiaril. Zvyšok priestoru okolo tohto celku *an-ki* vyplňal bezhraničný praoceán, ktorý predstavoval ustálenú prvú príčinu a hýbateľa vzniku ostatného. Nakoľko sa nezachovali iné dôkazy, predpokladáme, že Sumeri sa nezaoberali myšlienkou, čo predchádzalo praoceánu ani chronologicky, ani priestorovo. Práve v tomto praoceáne vznikol vesmír v podobe nebo-zeme, kde v priestore medzi nebom a zemou vo vzduchu boli inštalované žiariace objekty – astronomické telesá. (obr. 1) Až po oddelení neba a zeme a objavení spomínaných telies sa objavuje živočíšny svet a človek.¹⁸⁶

Predstava Sumerov o usporiadaní vesmíru, poskladaná z jednotlivých eposov bola takáto: *„Zem je ako peceň chleba, ktorý pláva vo svetovom oceáne. Zem je obohnaná múrmi, aby ju neزالiali vlny mora. V hĺbinách zeme bolo podzemné more, z ktorého vyvierajú rieky a pramene. Nebeská klenba bola medená a nad ňou bol nebeský oceán a nebo, kde sídlili bohovia. Slnko vychádzalo na východe spoza dvoch hôr a zapadalo na západe za dvoma horami. Tadiaľ viedla cesta do podsvetia, v ktorom sa*

---

¹⁸⁵ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 105-107.

¹⁸⁶ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. 105-107.

nachádzal palác podsvetného božstva obohnaný siedmimi múrmi so stráženými bránami.“¹⁸⁷

Predstavu o stvorení dotvára majestátna akkadská báj *Enuma eliš*, ktorá sa v kulte Mezopotámie stala oficiálnou skladbou prednášanou pri novoročných slávnostiach. Obsahovo ide o oslavu boha Marduka, neskôr Aššura, v rámci ktorej nachádzame predstavu, resp. objasnenie sumerského chápania „stvorenia z ničoho“ ako „stvorenie z veci bez mena“:

*„Ked’ nebo nad nami nemalo ešte meno,
ked’ ani pevná zem dolu mena nemala,
tu Apsu, trvajúci od vekov a ich sploditeľ,
Mummu, Tiamat, rodička, čo všetkých zrodila,
v jedno jediné zmiešali svoje vodstvo.*“¹⁸⁸

Pokiaľ teda vezmeme oba texty a paralelne ich prepojíme, dostaneme obraz nielen stvorenia, ale čo mu predchádzalo a čo nasledovalo: Na počiatku bolo prvotné more, o ktorom sa Sumeri nezmieňujú, ako vzniklo, t. j. pravdepodobne verili v jeho večnosť. Prvotné more zrodilo kozmické horstvo – nebo spojené so zemou. Apsua a Tiamat svojím zmiešaním zrodili prvých bohov Lachuma a Lachanu. Z ich zväzku povstali Anšar a Kišar. Táto dvojica predstavuje spomínané pomenovanie nebo-zeme *an-ki* podľa prvých písmen mien.¹⁸⁹ V básni *Dobytča a obilie* je zmienka, že nebo a zem boli spojené ako hora, kde vrcholom bolo nebo a úpäťm bola zem. An predstavoval nebo ako mužský rod a Ki ako zem bola ženského rodu. Z ich splynutia povstal boh vzduchu Enlil, ktorý oddelil nebo od zeme a zatiaľ čo otec si prisvojil nebo, Enlil si prisvojil svoju matku Ki. Toto spojenie sa stalo základom pre vznik celého

---

¹⁸⁷ KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začína v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 107.

¹⁸⁸ KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988. s. 255.

¹⁸⁹ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988. s. 255-256.

vesmíru, ako aj všetkého na zemi.¹⁹⁰ Z nich povstal boh Anu, ktorý podľa seba stvoril Ea (Nudimmut). Ea prekonal v múdrosti a sile svojich predkov a stal sa vládcom poznania a vôd. Apsua vyrišili z jeho spánku mladí bohovia svojou bujarosťou, preto požiadal Tiamat, aby ich zahubila. Po počiatocnej nevôli na naliehanie Mummua súhlasila. Tu vstupuje do diania Ea, ktorý zachránil bohov, keď zaklial Apsua do ťažkého spánku smrti a Mummua spútal a zbavil lesku. Na tele Apsua potom postavil dom, v ktorom usporiadal svadbu s Damkinou. Z ich zväzku povstal boh Marduk, ktorý mal štyri oči, štyri uši, z úst mu vychádzal oheň a bol najsilnejším z bohov. Tiamat sa neuspokojila so smrťou Apsua a pripravila pomstu. Stvorila jedenásť netvorov v podobe draka s jedom v tele. Viedol ich jej syn Kingu, ktorý vlastnil tzv. tabuľky osudu. Napriek snahe zo strany Anua a Ea, aby Tiamat odvrátila svoju túžbu po pomste, Marduk povýšený na najvyššieho vládcu s mocou nezmeniteľného výroku povstal do boja proti netvorom s lukom, kyjom a sieťou na čele štyroch nebeských a ďalších siedmich vetrov. Všetkých netvorov zajal a Kinguovi odňal tabuľky osudu. Potom zajal Tiamat do siete a usmrtil ju strelou do hrdla. Z polovice tela vytvoril nebeskú klenbu a z druhej polovice vytvoril zem. Vládou na nebi poveril troch bohov Anua, Enlila a Ea. Potom stvoril boha mesiaca Sína a ďalšie nebeské telesá. Marduk poveril Ea, aby z krvi Kingua vytvoril prvého človeka Lullu, ktorý „slúžil na uspokojenie bohov.“ Ostatní bohovia vybudovali mesto Babylon, v ktorom postavili na znak vďaky chrám Esagilu na počesť Marduka a ďalšie svätyne zasvätené im samotným.¹⁹¹

Pri pohľade na túto časť sumerskej mytológie sa nám predkladá určitá podobnosť s neskoršou helénskou mytológiou, ktorej základ nachádzame v Hesiodovej *Teogónii* a ktorá hovorí o troch olympských bohoch: Diovi (v nominatívne Zeus), Poseidonovi, Hádesovi. Títo bohovia boli synmi titána Kronosa, vládnuceho ostatným titánom, ktorý pojedal svoje deti narodené z Rhei, aby si tak udržal svoju vládu. Zeus ako jeden zo šiestich, ktorých Rhea

---

¹⁹⁰ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 159-160.

¹⁹¹ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988. s. 253-255.

zachránila pred takouto smrťou, oslobodil Kyklopov z podsvetia, ktorí mu zhotovili zbraň blesku, trojzubec pre Poseidona a helmu pre Hádesa. Na čele tohto vojska a s takými zbraňami spolu s Hádesom a Poseidonom povstal proti Kronovi a uvrhol ho do najhlbšej časti podsvetia, Tartaru. Atlasa ako jedného z titánov odsúdil na nosenie oblohy na pleciach. Jediný titán, ktorý neskončil v Tartare bol Prometheus.¹⁹²

Sumerská mytológia nám predkladá spôsob zmyšľania a predstavy Sumerov o vzniku jednotlivých vecí, ktoré existujú. Pozorujeme, že vychádzali z logického odôvodnenia pri pozorovaní toho, čo ich obklopovalo, či už v bezprostrednom alebo vzdialenejšom okolí. Ak vo svojom prostredí pozorovali, že všetky domy, mestá, polia a pod. bolo pod správou človeka, ktorý tieto veci vytvoril a bez ktorého by zanikli, rovnakým spôsobom odôvodňovali aj usporiadanie všetkého existujúceho. Keďže všetko je usporiadané do určitého poriadku a je pomerne trvalé, potom musia existovať (na spôsob ľudí) bytosti, ktoré to stvorili, usporiadali a stále udržujú v určitom systéme. Keďže však ide o oveľa obširnejšie veci, než o ktoré sa stará človek, tieto bytosti musia mať ohromnú silu a musia byť aj nesmrteľní. Inak by logicky všetko spustlo a zaniklo. Sumeri tieto bytosti nazvali výrazom *dingir*, ktorý môžeme preložiť ako *boh*.¹⁹³

Proces stvorenia však ani zďaleka nebol u konca. Po zvýšení počtu bohov a rozšírení aj o ženské božstvo hrozil nedostatok miesta pre všetkých. Enki ako sumerský boh múdrosti, ktorý tvrdo spal na morskom dne bol prebudený svojou matkou Nammou (v sumerskej mytológii je považovaná za tú, ktorá „dala život nebu aj zemi“) a na jej návrh, aby každý boh dostal osobného a jemu podobného sluhu, Enki vyslovil takýto plán zrodu človeka:

*„Matka moja, stvorenie, ktorého meno si vyriekla, stojí tu,
obdar ho vzhľadom, aký si bohom dala,*

---

¹⁹² Pozri CARTWRIGHT, M. 2013. *Titan*. [online]. [17-08-2015]. Dostupné z: <http://www.ancient.eu/Titan/>

¹⁹³ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 159-160.

*srdce mu urob z hlíny, ktorej je v hĺbinách dosť,
schopní tvorcovia nech uhnetú hlinu,
potom ty mu vytvoríš údy,
na prácu nech dozrie Ninmach,
bohyne, patrónky zrodenia, pri tebe budú,
keď budeš podobu v hline hnieť,
matka moja, osud mu pri vzniku určí,
Ninmach mu vtlačí podobu, akú bohovia majú,
hľa človek je...“¹⁹⁴*

Tento plán bohovia s veľkou radosťou privítali a na usporiadanej hostine sa opili. Z hlíny od Enkia Ninmach opojený alkoholom vytvoril namiesto človeka rôzne obludy s chýbajúcimi orgánmi.¹⁹⁵

Za zmienku stojí ešte skutočnosť, ako Sumeri vnímali v rámci stvorenia človeka ženu, t. j. biblickú Evu z Adamovho rebra. Prvýkrát s touto myšlienkou vystúpil jeden z najznámejších svetových klinopiscov V. Scheile tridsať rokov predtým, než sumerológ N. S. Kramer v roku 1945 nezávisle na V. Scheileovi prezentoval vo svojej publikácii tieto podobnosti biblického a sumerského textu. Sumerská mytológia nám popisuje tzv. Dilmun ako zem, kde vládne nesmrteľnosť a niet žiadnej bolesti a ktorý sa dosť nápadne podobá na biblický Eden. Enki ako boh vodstva po spore s matkou Ninchursag (matka zeme a bohov) ochorel na osem orgánov. Ninchursag po zmierení zrodila osem nových božstiev, ktoré uzdravili Enkiho. Jedným z chorých orgánov bolo rebro. V sumerskom jazyku slovo *rebro* malo podobu výrazu *ti*. Bohyňa, ktorá uzdravila Enkiho rebro je v textoch nazývaná ako *Nin-ti* („pani rebra“ / „vládkyňa rebra“). Sumerský výraz *ti* však má aj ďalší výraz v zmysle „dávať život“. V histórii ľudstva ide o prvú slovnú hračku, aj keď potvrdenie pre biblickú Evu v tomto texte strácame pri hebrejskom jazyku, pretože tu už

---

¹⁹⁴ KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopozámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988. s. 254.

¹⁹⁵ KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopozámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988. s. 254-255.

nachádzame odlišné výrazy pre rebro aj pre pomenovanie toho, kto dáva život.¹⁹⁶ Uvedieme aspoň úryvok textu, kde sa spomína bohyňa rebra (ide o dialóg medzi Ninchursag a Enkim počas uzdravovania):

„Brat môj, čo ťa bolí?

Moja ruka ma bolí.

Bohyňu Azimuu som pre teba zrodila.

Brat môj, čo ťa bolí?

Moje rebro ma bolí.

Bohyňu Ninti som pre teba zrodila.

Brat môj, čo ťa bolí?

Môj ... ma bolí.

Boha Enšaga so pre teba zrodila.“¹⁹⁷

Skúsme sa ešte pozrieť na sumerské chápanie vzniku a usporiadania nebeských telies. Ako sme už vyššie spomenuli, tieto telesá sa nachádzali v priestore medzi nebom a zemou. Ak si chceme lepšie predstaviť tento priestor, hovoríme o najvyššom nebi, ktorý bol označený ako nebo nebies, pod ním sa nachádzalo more neba a pod ním bola nebeská klenba, kde sa usporiadaným spôsobom pohybovali hviezdy, slnko, mesiac a planéty.¹⁹⁸ (KLÍMA, J. 1988). Zem považovali za plochú dosku, pravdepodobne z cínu, nakoľko použili výraz v zmysle „kov neba“. Priestor medzi zemou a nebom pomenovali výrazom *lil*, ktorého základnou vlastnosťou bol pohyb a rozpínanosť, z čoho môžeme usúdiť, že išlo o vzduch, prípadne vietor, ovzdušie. Aj pomenovanie boha vzduchu Enlila obsahuje základ tohto výrazu. No Sumeri nepopisujú samotnú príčinu a spôsob vzniku týchto objektov. V textoch sú už len spomínaní jednotliví bohovia pre konkrétne veci. Boh Sin

---

¹⁹⁶ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 160.

¹⁹⁷ KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 160.

¹⁹⁸ Pozri KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise*. Bratislava : Obzor, 1988. s. 254-255.

(alebo tiež Nanna) bol bohom Mesiaca ako syn boha vzduchu Enlila. Ak Sin je synom Enlila, potom môžeme predpokladať vznik Mesiaca zo vzduchu. Sin zrodil Utu a Inannu. Utu bol boh Slnka a Innana bola bohyňa Venuše. Teda Slnko aj Venuša (v jej zastúpení zrejme aj ostatné planéty) mali svoj pôvod v Mesiaci. Niektoré ďalšie planéty / hviezdy boli tiež pomenované vo vzťahu s Mesiacom, ako napríklad „veľká bytosť, ktorá prechádza okolo Mesiaca ako divoký býk“, alebo tiež „malá bytosť, ktorá poletuje okolo Mesiaca ako zrno“.¹⁹⁹

Jednou z podobností s biblickým textom stvorenia je sumerské vyjadrenie spôsobu, ako všetko vzniklo. Ide o prvú vytvorenú teóriu, ktorá sa rozšírila po celom Prednom východe. Sumeri verili v tvorivú silu božského slova. Jednotlivé božstva svoje konkrétne zámery niečo uskutočniť zrealizovali vyslovením slova a mena, pomenovania. Kramer²⁰⁰ predpokladá dobrú pozorovaciu schopnosť Sumerov. Ako príklad uvádza panovníka, ktorý pre uskutočnenie svojich zámerov použil príkaz, t. j. vyslovením bola zrealizovaná jeho vôľa. Podobne aj bohovia, ktorí riadili štyri oblasti vesmíru tvorili a realizovali svoju vôľu vyslovením, t. j. pomenovaním toho, čo má vzniknúť a pomenovaním toho, kto to má urobiť. Aby však nedošlo k anarchii, Sumeri na základe pozorovania vlastnej spoločnosti predpokladali, že aj všetko stvorené musí byť udržiavané v harmonickom pohybe, aby nedošlo k chaosu a zrážkam. Nakoľko však dodnes boli objavené len fragmenty, ktoré čiastočne odhaľujú tento filozoficko-teologický princíp, je nanajvýš komplikované presne zadefinovať ucelený systém metafyzických odôvodnení sumerskej kozmológie.

V súvislosti s porovnávaním biblických textov a sumerskej mytológie nedá nám nespomenúť ešte jednu podobnosť, ktorú v oboch prípadoch nachádzame a ktorá čiastočne súvisí s počiatkom všetkého, ak by sme vnímali biblickú potopu ako „bod nula“ alebo „reštart“ ľudskej civilizácie a všetkého, čo vtedajšie ľudstvo poznalo. V roku 1862 George Smith objavil tzv. XI. tabuľku *Eposu o Gilgamešovi*. Aj keď mnohé verše chýbajú a neexistuje žiadna ďalšia

---

¹⁹⁹ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 160-162.

²⁰⁰ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 160-162.

objavená tabuľka ako prepis, prípadne neskorší preklad, ktorý by doplnil tento text, predsa len zo zachovaného môžeme pochopiť základnú myšlienku opisu všeobecnej potopy, ktorú bohovia dopustili na svet a v ňom žijúce ľudstvo. Prvých 37 veršov sa nezachovalo, preto v súčasnosti nie je možné zistiť dôvody potopy, pre ktorú sa bohovia rozhodli. Text začína až slovami jedného z bohov, ktorý vysvetľuje, prečo chce zachrániť ľudstvo a čo majú ľudia vykonať, resp. vybudovať v novopostavených mestách. V rámci tohto vysvetlenia sa nachádzajú aj verše o stvorení človeka, zvierat a rastlín:²⁰¹

*„Potom An, Enlil a Ninchursag
Stvorili čiernohlavý ľud,
rastlinstvo bujne rástlo z pôdy,
zvieratá, štvornohé (tvory) rovín, múdro boli stvorené.“²⁰²*

Po medzere cca 37 veršov text pokračuje zmienkou o zostúpení kráľovskej moci z nebies na zem a založení piatich miest: Eridu, Badtibiru, Larak, Sippar a Šuruppak. Po ďalšej medzere niekoľkých desiatok veršov text popisuje nespokojnosť bohov s krutým rozhodnutím zoslať potopu. Preto bohovia riešili zachrániť ľudstvo a hľadali zbožného a bohabojného človeka, ktorý by zhotovil obrovskú loď, na ktorej sa ľudstvo zachráni pred skazou. Takého človeka našli v osobe panovníka Ziusudrovi, ktoré môžeme podľa popisu porovnať s biblickým Noemom. Po vystavaní lode, o ktorej popise sa nezachovali verše básne, pokračuje text popisom potopy, ktorá udrela na zem so všetkou silou a krutosťou a ktorá trvala sedem dní a nocí. Po tomto čase Utu, boh Slnka, vystúpil a rozdával svetlo. Sukončením potopy sú zachované už len dve myšlienky vo fragmentoch. Prvá hovorí o zvieracej obeti, ktorú Ziusudra priniesol božstvám a druhá popisuje rozhodnutie bohov Anu a Enlila o zbožštení Ziusudra, ktorý „prijal život ako boh“ a bol prenesený na miesto,

---

²⁰¹ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 161-162.

²⁰² KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 162.

„kde vstáva Slnko“, do Dilmunu.²⁰³ Na základe tejto objavenej tabuľky si dovoľíme spolu s jednotlivými sumerológmi a asyriológmi tvrdiť, že biblický text o potope a Noemovi nie je najstarším textom, ktorý popisuje všeobecnú potopu, nakoľko text Eposu o Gilgamešovi bol známy už na začiatku 2. tisícročia pred Christom (aj keď kánonická verzia vznikla až okolo r. 1200 pred Christom v akkadskom jazyku), zatiaľ čo život Mojžiša datujeme do obdobia vlády egyptského faraóna Thutmose III., ktorý vládol ako šiesty panovník v poradí z 18. vládnucej dynastie starovekého Egypta, čo spadá do rokov 1485 – 1431 pred Christom (Klíma uvádza roky 1450-1425 pred Christom) a odchod Izraela z Egyptského otroctva bol v roku 1446 pred Christom. Mojžiš sa narodil okolo roku 1525 pred Christom. Ak teda Mojžiš mal videnie o stvorení a zároveň biblické svedectvo o potope a Noemovi je uchované práve v jednej z piatich kníh Mojžišových, potom chronologicky môžeme predpokladať, že sumerská zmienka o potope, či už ústna alebo písomná, je staršia ako historický nástup vyvoleného národa, ktoré sa datuje postupne od života praotca Abraháma (pokiaľ jeho život určujeme do rokov cca 2165 – 1999 pred Christom). Podľa Septuaginty a alexandrijského kódexu potopu datujeme do rokov okolo 3300 až 3240 pred Christom, čo znamená, že semitská kultúra nám túto biblickú zmienku zanecháva o niečo neskôr, než Sumeri.

Ak zhrnieme popis kozmológie, všeobecne na základe uvedeného vyplýva, že Sumeri postupne vytvorili celý systém kozmologických predstáv o vzniku všetkého, no zároveň sa nedotýkali otázok, ktorými sa zaoberali civilizácie a kultúry po nich, ako napríklad starovekí Heléni, ktorí cez platonizmus a pod. uvažovali v tendenciách mimo hraníc a obmedzení jednotlivých fyzikálnych zákonov a javov. Napriek tomu tu vidíme aj podobnosť vo vyjadrovaní medzi Sumermi a ďalšími civilizáciami, národmi, ktoré sa v tomto priestore postupne snažili vy dobyť právoplatné miesto, a medzi ktoré spadali aj starozmluvní Hebreji.

---

²⁰³ Pozri KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru*. (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. s. 162-165.

SUMMARY

Sumerians gradually created an entire system of cosmological ideas about the origin of all, but not to touch the issues dealt with by civilization and culture after them, such as the ancient Hellenes, who through Platonism. They considered the trends outside the boundaries and the limitations of individual physical laws and phenomena. Nevertheless, we see the similarity in the expression between the Sumerians and other civilizations, the nations that have gradually sought to establish a rightful place in this area, including the Hebrews of the Old Testament. One of the similarities with the biblical text of creation is Sumerian expression of the way everything was created. This is the first created theory that has spread throughout the Middle East. Sumerians believed in the creative power of the divine word. Individual deities have realized their specific intentions by realizing the word and name, naming.

Zoznam bibliografických odkazov

A New Sumerian City Has Been Discovered In Southern Iraq. [online]. [15-02-2014].

Dostupné na internete: <<https://suite.io/robert-mcroberts/3f1s2z5>>.

ARRAF, J. 2014. *Ancient Iraq yields fresh finds for returning archaeologists*. [online].

[17-08-2014]. Dostupné na internete: <<http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2013/0327/Ancient-Iraq-yields-fresh-finds-for-returning-archaeologists>>.

CARTWRIGHT, M. 2013. *Titan*. [online]. [17-08-2015]. Dostupné z: <http://www.ancient.eu/Titan/>

HAYWOOD JOHN. 2012. *Staroveký svet. Veľké civilizácie od Sumerov po ríšu Inkov*. (preložili Pavel Danko a Ľuboš Kačírek). Praha : Ottovo nakladateľstvo. 223 s. ISBN 978-80-7451-187-5.

HULÍNEK, D. 2014. Sumeri – Prvá civilizácia Blízkeho východu. In: *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách*. Bratislava : Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 6-12. ISSN 1335-6550.

- KERRIGAN, M. 2011. *Mezopotámie. Lidé starověku: co nám o sobě řekli.* (prekl. Alena Faltýsová). Praha : Grada Publishing, a.s. 64 s. ISBN 978-80-247-3792-8.
- KLÍMA, J. 1988. *Ludia Mezopotámie. Cestami dávnej civilizácie a kultúry pri Eufrate a Tigrise.* Bratislava : Obzor, 1988. 318 s.
- KRAMER, Samuel Noah. 1961. *Historie začíná v Sumeru.* (prekl. Josef Klíma). Praha : Nakladatelství Československé akademie věd.
- New breath-taking ancient temple discovered in ancient Sumeria.* [online]. [17-08-2014]. Dostupné z: <<http://www.ancient-origins.net/news-archaeology/new-breath-taking-ancient-temple-discovered-ancient-sumeria-00285>>.
- PECHA, L. 2014. Z pokladov sumerských knižníc. Literárna tvorba starovekej kultúry. In *Historická revue. Vedecko-populárny mesačník o dejinách.* Bratislava: Slovenský archeologický a historický inštitút – SAHI, občianske združenie, 2014, roč. XXV, č. 6, s. 24-29. ISSN 1335-6550.
- ZAMAROVSKÝ, V. 2003. *Na počiatku bol Sumer.* Bratislava : Perfekt. 174 s. ISBN 80-8046-222-4.

SUMMERIANS AND COSMOLOGICAL IDEAS IN SUMERIAN LITERARY MONUMENTS

Pavol Kochan, lecturer, Faculty of Orthodox Theology, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 080 01 Presov, Slovakia, pavol.kochan@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

Sumerian civilization, its origins, culture and retreat, belong to one of the most interesting and mysterious areas of archaeological scientific research. Sumerology and archaeological research in the southern part of Mesopotamia, associated with Sumeria, is relatively young in development. The cuneiform itself was, from a science perspective, more-less randomized in the 17th to 19th centuries. So far, the latest discovery of contemporary archaeological research is the discovery of the Sumerian town, approximately 33 kilometres from Erida, which until now has been considered the southernmost city of Sumer. In this article we are focusing on the historical description of Sumerians, with some emphasis on Sumerian literature and cosmology, which is contained in mythology.

Key words

Sumerians, Epic of Gilgamesh, cosmology, Bible, cuneiform scripts

MOTIVÁCIA K ŠTÚDIU SOCIÁLNEJ PRÁCE Z POHĽADU VYBRANÝCH SOCIO-DEMOGRAFICKÝCH UKAZOVATEĽOV

Daniela BARKASI

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava, Slovenská
republika

Dita LECZOVÁ

Ambulancia klinickej psychológie, Pražská 2, Košice, Slovenská republika

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave,
Detašované pracovisko Bl. Sáro Salkaháziovej, Rožňava, Slovenská republika

SÚHRN

Voľba daného študijného odboru nie je odrazom jedného motívu, ale je výsledkom viacerých motívov, ktoré sú osobnostného či spoločenského charakteru. Profesia sociálneho pracovníka je náročná práca, ktorú radíme k pomáhajúcim profesiam. Je charakteristická bezprostredným kontaktom s ľuďmi, ktorí majú rôzne sociálne problémy a sú odkázaní na pomoc sociálneho pracovníka. Cieľom príspevku je priblížiť výsledky výskumu zameraného na zistenie motivačnej štruktúry k voľbe študijného odboru Sociálna práca z hľadiska vybraných socio-demografických ukazovateľov akými sú pohlavie, vek a zamestnanie u vysokoškolských študentov. Výsledky nášho výskumu poukazujú na skutočnosť, že konkrétne motivačné faktory sú špecifické pre konkrétne skupiny študentov.

Vysokoškolské vzdelanie je v súčasnosti oveľa dostupnejšie a atraktívnejšie pre väčšiu skupinu ľudí v porovnaní s minulosťou. Pri samotnom výbere študijného odboru zohráva úlohu široká skupina motivačných faktorov, ktoré zohľadňujú osobnostné predpoklady a vplyv súčasnej spoločnosti. Pre sociálneho pracovníka ako pomáhajúceho profesionála sú dôležité nie len odborné vedomosti a zručnosti ale i predpoklady prosociálneho správania sa. Poznanie motivácie študentov pri voľbe študijného odboru Sociálna práca

môže byť nápomocné pre uvedomenie si základného zámeru a nastavenia budúcich sociálnych pracovníkov voči svojej profesii. Motivácia k povolaniu je významný faktor pri vzniku akejkoľvek profesie. Preto je zvlášť zaujímavé skúmať dôvody či pohnútky, ktoré vedú ľudí k voľbe povolania z oblasti pomáhajúcich profesií. Kapová uvádza, že za najdôležitejší aspekt, ktorý ovplyvňuje voľbu povolania je považovaný záujem, zahŕňajúci v sebe motivačný aspekt a taktiež by mal mať rozhodujúcu rolu z pohľadu profesijného zamerania vo vzťahu k výberu povolania. Autorka ďalej tvrdí, že na rovnakej úrovni ako záujem by sa v modely profesijného zamerania mala podieľať i dôvera vo vlastné schopnosti. Pri výbere povolania je dôležité, byť informovaný, zvažovať možnosti a schopnosti. V prípade, že voľba povolania nestojí na pevných základoch a vnútornom presvedčení, dá sa predpokladať, že skôr alebo neskôr sa prejavia následky zlého rozhodnutia.

CIEĽ PRÁCE

Hlavným cieľom nášho výskumu bolo zistiť motivačnú štruktúru, ktorá viedla študentov študijného odboru Sociálna práca k jeho výberu. Ako čiastkové ciele sme si stanovili zistiť rozdiely v motivačnej štruktúre u vysokoškolských študentov z pohľadu vybraných socio-demografických ukazovateľov a to konkrétne z pohľadu veku, pohlavia a zamestnania.

METODIKA

Výskum sme realizovali dotazníkovou metódou. Administrovali sme dva samostatné dotazníky. V rámci prvého z nich sme sa zamerali na získanie základných socio-demografických charakteristík respondentov. Cieľom druhého dotazníka, vytvoreného Leczovou a kol. bolo zmapovať štruktúru motivačných faktorov pri voľbe študijného odboru Sociálna práca. Dotazník obsahuje 17 položiek (otázok), kde každá položka predstavuje jeden motivačný faktor. Respondenti vyjadrujú mieru významnosti jednotlivých faktorov pri voľbe odboru svojho štúdia, odpovedajú teda na otázku: „Do akej miery Vás

uvedené skutočnosti ovplyvnili pri voľbe študijného odboru?“ Na hodnotenie dôležitosti jednotlivých položiek respondenti volili odpovede výberom zo škály piatich hodnôt – (1) vôbec nie, (2) skôr nie, (3) nie som si istý, (4) skôr áno, (5) veľmi. Z konštrukcie škály je zrejmé, že vyššie skóre indikuje väčšiu významnosť motívu. Leczová a kol. zistili, že je možné vytvoriť tri všeobecnejšie faktory, pozostávajúce z obsahovo príbuzných položiek. Tieto tri faktory nazvali podľa ich prevládajúcej motivačnej tendencie – „prosociálne“ motivačné faktory, motivačné faktory charakterizované ako „profesijné ambície“ alebo kariérne a motivačné faktory súvisiace s „konformitou“. Prosociálne motivačné faktory vypovedajú o túžbe pracovať s ľuďmi a pomáhať im, o chápaní profesie ako poslania, ale tiež o presvedčení, že daný odbor štúdia je zmysluplný. Pre druhú kategóriu položiek je charakteristické zdôraznenie profesijných ambícií v zmysle príležitosti získať vysokoškolské vzdelanie, zlepšenie možností nájsť si pracovné uplatnenie, resp. udržanie aktuálnej pracovnej pozície, ako aj možnosť postupu alebo vyššieho príjmu po ukončení vysokoškolského vzdelania. Faktor konformita pozostáva z položiek, ktoré naznačujú, že pri rozhodovaní sa pre konkrétny študijný odbor sa jedinec opiera o dôvody nesúvisiace bezprostredne so samotnou profesiou či uplatnením sa. Naznačujú skôr tendenciu jedinca byť konformným v zmysle prispôsobenia sa spoločenskej požiadavke získať vysokoškolský titul, pričom pre splnenie tejto požiadavky volia „jednoduchšiu cestu“, resp. „cestu menšieho odporu“. V rámci citovaného výskumu autori overili aj základné psychometrické kvality škály, pričom zistili dostatočnú vnútornú konzistenciu takto vytvorených kategórií motivačných faktorov.

SÚBOR

Výskumnú vzorku tvorilo spolu 384 vysokoškolských študentov študijného odboru Sociálna práca. Boli to študenti Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, detašovaných pracovísk v Michalovciach, Košiciach, Rožňave, Prešove a Bratislave. Vo výskumnej vzorke boli zastúpení študenti v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia, v dennej aj externej forme štúdia.

15,6 % študentov je zamestnaných v odbore, ktorý študujú, 33,9 % bolo študentov nezamestnaných a tí, ktorí sú zamestnaní v inom odbore, ktorý študujú bolo až 50,5 %. Významne vyššie zastúpenie žien vo výskumnej vzorke je vzhľadom na sledovaný odbor štúdia prirodzený, zároveň to odráža do istej miery reálny pomer mužov a žien v tejto profesii. Vysokoškolskí študenti boli vo veku 18 až 53 rokov, s priemerným vekom 31,5 rokov (SD = 8,5). Podrobná demografická štruktúra výskumnej vzorky je zobrazená tabuľke 1.

Tabuľka 1: Socio-demografické ukazovatele výskumnej vzorky

		Počet	%
Spolu		384	100
Forma štúdia	Denná	56	14,6
	Externá	328	85,4
Stupeň štúdia	Bc.	207	53,9
	Mgr.	177	46,1
Pohlavie	Muži	104	27,1
	Ženy	280	72,9
Zamestnanie	nezamestnaní	130	33,9
	zamestnaní v odbore, ktorý študujú	60	15,6
	zamestnaní v inom v odbore ako študujú	194	50,5
Vek		Priemer (SD)	Rozpätie
		31,5 (8,5)	18 – 53

VÝSLEDKY

Na štatistické spracovanie získaných údajov sme použili štatistický software SPSS a pri štatistickom opise dát sme uplatnili základnú štatistickú deskripciu. Pre overenie tesnosti lineárnych vzťahov sme použili Spearmanovu súčinnú koreláciu. Z dôvodu lepšieho prehľadu sme uviedli najprv motivačnú štruktúru celej výskumnej vzorky (N = 384), v ktorej sú znázornené motivačné faktory, ktoré študentov ovplyvnili pri voľbe študijného odboru Sociálna práca v najväčšej a najmenej miere. Pre popis motivačných faktorov sme sa rozhodli prostredníctvom priemerných hodnôt (M) a štandardnej odchýlky (SD). Z

tabuľky 2 je zjavné, že študenti boli pri voľbe daného odboru štúdia ovplyvnení v najväčšej miere prosociálnymi a kariérnymi motivačnými faktormi. Konkrétne boli ovplyvnení skutočnosťou, že radi pracujú s ľuďmi, príležitosťou získať vysokoškolské vzdelanie ako i to, že chcú pracovať s ľuďmi. V najmenšej miere boli študenti ovplyvnení motivačnými faktormi z kategórie konformita a kariérnymi motivačnými faktormi. Najnižšiu priemernú hodnotu dosiahli študenti v motivačnom faktore, ktorý vypovedá o tom, že ich voľba daného odboru štúdia nebola z dôvodu, žeby sa nedostali na inú vysokú školu. Ďalej boli najmenej ovplyvnení tým, žeby to bolo želanie ich rodičov alebo žeby si zvolili štúdium z dôvodu nevyhnutnosti doplnenia si vzdelania pre udržanie si pracovnej pozície.

Tabuľka 2: Motivačné faktory v celej výskumnej vzorke (N = 384)

Položky	Kategórie motivačných faktorov	M	SD
Rád/rada pracujem s ľuďmi.	prosociálne	4,3	0,7
Príležitosť získať vysokoškolské vzdelanie.	kariérne	4,3	1,0
Chcem pomáhať iným ľuďom.	prosociálne	4,2	0,8
Zaujímajú ma osudy iných ľudí.	prosociálne	4,1	0,8
Vidím zmysel v odbore, ktorý študujem.	prosociálne	4,0	1,0
Cítim, že pomáhať druhým je moje poslanie.	prosociálne	4,0	0,8
Väčšia možnosť nájsť si prácu po ukončení štúdia.	kariérne	3,5	1,1
Služba človeku v zmysle kresťanskej morálky.	prosociálne	3,4	1,2
Možnosť vyššieho príjmu po ukončení VŠ.	kariérne	3,3	1,2
Možnosť postupu v mojom súčasnom zamestnaní.	kariérne	2,9	1,5
V odbore, ktorý študujem, je relatívne jednoduché dostať sa na VŠ.	konformné	2,9	1,2
Vzdialenosť VŠ od bydliska.	konformné	2,9	1,5
Niečo budem znamenať.	kariérne	2,8	1,2
Nižšie študijné nároky v odbore, ktorý študujem.	konformné	2,3	1,1
Nevyhnutnosť doplniť si vzdelanie v odbore pre udržanie si pracovného miesta.	kariérne	2,2	1,4
Želali si to moji rodičia.	konformné	1,8	1,2
Nedostal/a som na inú VŠ.	konformné	1,5	1,0

V našom výskume sme predpokladali, že študenti sa budú štatisticky signifikantne líšiť v motivácií k voľbe študijného odboru Sociálna práca vzhľadom na vybrané socio-demografické ukazovatele a to konkrétne pohlavie, vek a zamestnanie. Ako vidíme v tabuľke 3, štatisticky signifikantné rozdiely medzi mužmi a ženami sme zaznamenali v deviatich zo sedemnástich motivačných faktorov, pričom v šiestich položkách sa jednalo o motivačné faktory z kategórie prosociálnych a tri položky boli zo skupiny kariérnych motivačných faktorov. V tabuľke 3 sú uvedené len tie motivačné faktory, ktoré preukázali štatisticky signifikantné rozdiely. Celkovo môžeme vidieť, že u žien zohrali vyššiu štatisticky signifikantnú významnosť pri voľbe študijného odboru sociálna práca faktory z kategórie prosociálnych motivačných faktorov. Konkrétne išlo o tieto faktory: rada pracujem s ľuďmi ($U = 11618,5$; $p < 0,01$), vidím zmysel v tomto odbore ($U = 11343,5$; $p < 0,001$), zaujímajú ma osudy iných ľudí ($U = 9602,0$; $p < 0,001$), presvedčenie, že pomáhať iným ľuďom je ich poslanie ($U = 11289,5$; $p < 0,001$), služba človeku v zmysle kresťanskej morálky ($U = 12358,0$; $p < 0,05$) ako i to, že chcú pomáhať iným ľuďom ($U = 10843,5$; $p < 0,001$). Ďalej bola preukázaná vyššia štatisticky signifikantná významnosť u žien pri faktoroch, ktoré boli z kategórie kariérnych motivačných faktorov a boli to: príležitosť získať vysokoškolské vzdelanie ($U = 12690,0$; $p < 0,05$), väčšia možnosť nájsť si prácu po ukončení štúdia ($U = 1189,5$; $p < 0,01$) a možnosť postupu v súčasnom zamestnaní ($U = 12337,5$; $p < 0,01$). Rozdiely v kategóriách motivačných faktorov medzi mužmi a ženami boli zaznamenané len v prípade prosociálnych motivačných faktorov pričom vyššia štatisticky signifikantná významnosť bola zaznamenaná u žien ($U = 10056,0$; $p < 0,001$), čo znamená, že ženy sa častejšie rozhodovali pri voľbe tohto študijného odboru z prosociálnych dôvodov.

Tabuľka 3: Rozdiely v motivačných faktoroch a kategóriách motivačných faktorov medzi mužmi a ženami

		Muži (N = 104)		Ženy (N = 280)		U
		M	SD	M	SD	
Motivačné faktory	Rád/rada pracujem s ľuďmi.	4,0	0,8	4,4	0,7	11618,5**
	Vidím zmysel v odbore, ktorý študujem.	3,7	1,0	4,1	0,9	11343,5***
	Zaujímajú ma osudy iných ľudí.	3,8	0,9	4,3	0,7	9602,0***
	Príležitosť získať VŠ vzdelanie.	4,1	1,1	4,3	0,9	12690,0*
	Cítim, že pomáhať druhým je moje poslanie.	3,7	1,0	4,1	0,8	11289,5***
	Väčšia možnosť nájsť si prácu po ukončení štúdia.	3,2	1,1	3,6	1,1	11890,5**
	Možnosť postupu v mojom súčasnom zamestnaní.	3,2	1,5	2,8	1,5	12337,5*
	Služba človeku v zmysle kresťanskej morálky.	3,2	1,1	3,5	1,2	12358,0*
	Chcem pomáhať iným ľuďom.	3,9	0,8	4,3	0,8	10843,5***
Kategórie	prosociálne motivačné faktory	22,3	4,3	24,6	3,6	10056,0***
	kariérne motivačné faktory	18,5	4,8	19,2	4,8	13490,0
	konformné motivačné faktory	11,7	3,6	11,4	3,7	14019,5

*sig. $p < 0,05$; **sig. $p < 0,01$; ***sig. $p < 0,001$

Z dôvodu porovnania motivačnej štruktúry u študentov rôznych vekových skupín sme prostredníctvom 33. a 66. percentilu rozdelili našu výskumnú vzorku do troch početne adekvátnych skupín z hľadiska veku. Všetci respondenti, ktorí sa zapojili do výskumu boli vo veku 18 až 53 rokov, s priemerným vekom 31,5 rokov ($SD = 8,5$). Najmladšiu skupinu tvorili študenti vo veku 18 až 24 rokov (spolu 113 respondentov; 29,4 %), do druhej skupiny sme zaradili študentov vo veku 25 až 35 rokov (spolu 142 respondentov; 37 %) a tretia skupina respondentov bola vo veku 36 až 53 rokov (spolu 129 respondentov; 33,6 %). Využitím neparametrického testu pre 3 nezávislé výbery (Kruskall-Waliov test) sa potvrdili viaceré významné rozdiely medzi týmito vymedzenými vekovými skupinami študentov študijného odboru

sociálna práca (tabuľka 4). Z dosiahnutých výsledkov vyplýva, že najmladší študenti boli pri voľbe študijného odboru štatisticky signifikantne častejšie v porovnaní so staršími študentmi motivovaní skutočnosťou, že pre tento študijný odbor sú nižšie študijné nároky ($\chi^2 = 12,4$; $p < 0,01$) a tým, že voľba tohto študijného odboru bolo želanie ich rodičov ($\chi^2 = 26,6$; $p < 0,001$). Obidva faktory patria do skupiny konformity, čomu zodpovedá štatisticky signifikantný rozdiel v samotnej kategórii konformných motivačných faktorov, kde najmladší študenti dosiahli najvyšší priemer ($\chi^2 = 19,2$; $p < 0,001$). Najstarší študenti boli pri voľbe študijného odboru štatisticky signifikantne častejšie v porovnaní so svojimi mladšími kolegami motivovaní faktormi z kategórie prosociálnych motivačných faktorov (v 5 položkách z 8) a faktormi z kategórie kariérnych motivačných faktorov (v 3 položkách z 8). Konkrétne išlo o tieto prosociálne motivačné faktory: rád pracujem s ľuďmi ($\chi^2 = 16,5$; $p < 0,001$), vidia zmysel v odbore, ktorý študujú ($\chi^2 = 28,6$; $p < 0,001$), záujem o osudy iných ľudí ($\chi^2 = 17,5$; $p < 0,001$), presvedčenie, že pomáhať iným je ich poslanie ($\chi^2 = 17,0$; $p < 0,001$) a služba človeku v zmysle kresťanskej morálky ($\chi^2 = 39,1$; $p < 0,001$). Z kategórie kariérnych motivačných faktorov to boli faktory: väčšia možnosť nájsť si prácu po ukončení štúdia ($\chi^2 = 11,8$; $p < 0,01$), možnosť postupu v zamestnaní ($\chi^2 = 13,8$; $p < 0,01$) ako i nevyhnutnosť doplniť si vzdelanie z dôvodu udržania si pracovného miesta ($\chi^2 = 9,4$; $p < 0,01$). Dosiahnuté výsledky zodpovedajú i rozdielom v rámci kategórií motivačných faktorov, pričom bol zaznamenaný štatisticky signifikantný rozdiel v samotnej kategórii prosociálnych motivačných faktorov, kde najstarší študenti dosiahli najvyšší priemer ($\chi^2 = 40,7$; $p < 0,001$) a v prípade kariérnych motivačných faktorov bol zaznamenaný štatisticky signifikantný rozdiel, pričom najvyšší priemer dosiahli študenti v strednej vekovej kategórii od 25 do 35 rokov ($\chi^2 = 6,9$; $p < 0,05$). Najmladší študenti dosiahli najvyšší priemer ($\chi^2 = 19,2$; $p < 0,001$) v kategórii konformných motivačných faktorov.

Tabuľka 4: Rozdiely v motivačných faktoroch a kategóriách motivačných faktorov u rôznych vekových skupín študentov

		18 – 24 r. (N = 113)		25 – 35 r. (N = 142)		36 – 53 r. (N = 129)		χ^2
		M	SD	M	SD	M	SD	
Motivačné faktory	1. Nedostal/a som sa na inú VŠ.	1,8	1,3	1,4	0,9	1,4	0,8	5,5
	2. Rád/rada pracujem s ľuďmi.	4,0	0,8	4,3	0,6	4,4	0,6	16,5***
	3. Vidím zmysel v odbore, ktorý študujem.	3,6	1,1	4,0	1,0	4,3	0,7	28,6***
	4. Zaujímajú ma osudy iných ľudí.	3,9	0,9	4,2	0,7	4,3	0,7	17,5***
	5. Príležitosť získať VŠ vzdelanie.	4,3	0,9	4,3	0,9	4,2	1,0	0,6
	6. Cítim, že pomáhať druhým je moje poslanie.	3,7	1,0	4,0	0,8	4,2	0,8	17,0***
	7. Väčšia možnosť nájsť si prácu po ukončení štúdia.	3,2	1,1	3,6	1,1	3,6	1,1	11,8**
	8. Možnosť postupu v mojom súčasnom zamestnaní.	2,5	1,5	3,0	1,5	3,1	1,4	13,8**
	9. Služba človeku v zmysle kresťanskej morálky.	2,8	1,2	3,4	1,1	3,8	1,0	39,1***
	10. Možnosť vyššieho príjmu po ukončení VŠ.	3,3	1,2	3,4	1,2	3,2	1,3	1,7
	11. Niečo budem znamenať.	3,0	1,3	2,9	1,2	2,7	1,2	2,6
	12. Nižšie študijné nároky v odbore, ktorý študujem.	2,6	1,1	2,3	1,0	2,1	1,0	12,4**
	13. V odbore, ktorý študujem, je relatívne jednoduché dostať sa na VŠ.	3,1	1,2	2,9	1,2	2,8	1,2	2,8
	14. Vzdialenosť VŠ od bydliska.	3,1	1,4	2,9	1,5	2,9	1,5	2,1
	15. Želali si to moji rodičia.	2,3	1,4	1,8	1,2	1,5	1,0	26,6***
	16. Nevyhnutnosť doplniť si vzdelanie v odbore pre udržanie si pracovného miesta.	1,9	1,2	2,2	1,4	2,5	1,5	9,4**
	17. Chceme pomáhať iným ľuďom.	3,9	1,0	4,3	0,6	4,3	0,8	14,2**
Kategorie	prosociálne motivačné faktory	22,1	4,6	24,1	3,4	25,4	3,3	40,7***
	kariérne motivačné faktory	18,2	4,5	19,5	4,8	19,3	5,1	6,9*
	konformné motivačné faktory	12,8	3,7	11,3	3,6	10,6	3,3	19,2***

*sig. p < 0,05; **sig. p < 0,01; ***sig. p < 0,001

Za účelom spracovania získaných údajov z pohľadu zamestnania študentov sme si študentov rozdelili do troch skupín: prvú skupinu predstavovali nezamestnaní študenti, druhú skupinu tvorili študenti, ktorí sú zamestnaní v odbore, ktorý študujú a tretiu skupinu predstavovali študenti, ktorí sú zamestnaní v inom oblasti akým je sociálna práca. Rozdiely v motivačných faktoroch a kategóriách motivačných faktorov u študentov podľa zamestnania sú znázornené v tabuľke 5. Kde môžeme vidieť, že zo 17 položiek boli zaznamenané štatisticky signifikantne významné rozdiely v 6 motivačných

faktoroch. Najvyššie priemerné hodnoty dosiahli študenti, ktorí pracujú v oblasti sociálnej práce a to konkrétne v týchto motivačných faktoroch zo skupiny prosociálnych motivačných faktorov: vidím zmysel v odbore, ktorý študujem ($\chi^2 = 13,8$; $p < 0,01$), cítim, že pomáhať iným je moje poslanie ($\chi^2 = 6,6$; $p < 0,05$) a služba človeku v zmysle kresťanskej morálky ($\chi^2 = 6,3$; $p < 0,05$) ale i jeden faktor zo skupiny kariérnych motivačných faktorov: možnosť postupu v zamestnaní ($\chi^2 = 57,8$; $p < 0,001$). Nevyhnutnosť doplniť si vzdelanie z dôvodu udržania si pracovnej pozície ($\chi^2 = 41,9$; $p < 0,001$) bol faktor, ktorý dosiahol priemernú hodnotu rovnakú v dvoch skupinách a to v skupine nezamestnaných študentov a v skupine študentov, ktorí sú zamestnaní v inej oblasti ako študujú. Pre nezamestnaných bol motívom pre výber štúdia na vysokej škole odbor sociálnej práce aj želanie ich rodičov ($\chi^2 = 12,6$; $p < 0,01$). Tieto zistenia zodpovedajú i rozdielom v rámci jednotlivých kategórií motivačných faktorov, kde v kategórii prosociálnych motivačných faktorov dosiahli najvyššiu priemernú hodnotu študenti zamestnaní v odbore, ktorý študujú ($\chi^2 = 11,5$; $p < 0,01$), v kategórii kariérnych motivačných faktorov to boli taktiež študenti zamestnaní v danom odbore ($\chi^2 = 25,0$; $p < 0,001$) a v kategórii konformných motivačných faktorov dosiahli najvyššie priemerné hodnoty nezamestnaní študenti ($\chi^2 = 8,0$; $p < 0,05$).

Tabuľka 5: Rozdiely v motivačných faktoroch a kategóriách motivačných faktorov u študentov podľa zamestnania

	nezamestnaní (N = 130)		zamestnaní v odbore, ktorý študujú (N = 60)		zamestnaní v inom odbore, ako študujú (N = 194)		χ^2
	M	SD	M	SD	M	SD	
Vidím zmysel v odbore, ktorý študujem.	3,8	1,1	4,4	0,7	4,0	1,0	13,8**
Čítim, že pomáhať druhým je moje poslanie.	4,0	0,9	4,2	0,8	3,9	0,8	6,6*
Možnosť postupu v mojom súčasnom zamestnaní.	2,2	1,3	3,9	1,1	3,0	1,5	57,8***
Služba človeku v zmysle kresťanskej morálky.	3,3	1,2	3,7	1,0	3,3	1,1	6,3*
Želali si to moji rodičia.	2,1	1,3	1,6	1,0	1,7	1,2	12,6**
Nevylnutnosť doplniť si vzdelanie v odbore pre udržanie si pracovného miesta.	2,0	1,2	3,3	1,4	2,0	1,3	41,9***
Chcem pomáhať iným ľuďom.	4,3	0,9	4,3	0,7	4,1	0,8	7,8*
prosociálne motivačné faktory	23,7	4,2	25,4	3,3	23,6	3,9	11,5**
kariérne motivačné faktory	18,3	4,4	21,8	4,4	18,7	4,9	25,0***
konformné motivačné faktory	12,2	3,7	10,8	3,2	11,2	3,7	8,0*

*sig. p < 0,05; **sig. p < 0,01; ***sig. p < 0,001.

Kate

DISKUSIA

Cieľom nášho výskumu bolo zistiť aká je motivačná štruktúra u vysokoškolských študentov k voľbe študijného odboru Sociálna práca. Naše zistenia na základe analýzy vzťahu motivačných faktorov k voľbe študijného odboru z pohľadu vybraných socio-demografických charakteristík – pohlavie, vek a zamestnanie potvrdili štatisticky signifikantné rozdiely. V rámci analýzy štruktúry motivácie vo výskumnej vzorke sme sa zamerali na zistenie toho, ktoré motivačné faktory sú najvýznamnejšie, a ktoré najmenej významné pri voľbe študijného odboru Sociálna práca. Výsledky analýzy preukázali, že pri voľbe študijného odboru zohrali u študentov Sociálna práca najvýznamnejšiu úlohu prosociálne motivačné faktory a kariérne motivačné faktory. Práve do tejto kategórie patria motivačné faktory, ktoré respondenti uviedli ako najvýznamnejšie. Pri voľbe študijného odboru ich zároveň najmenej ovplyvnila tendencia byť konformnými v zmysle, že ich voľba bola z dôvodu, že nedostali na inú vysokú školu alebo žeby to bolo želanie ich rodičov ako i skutočnosť, že štúdium považujú za nevyhnutnosť doplnenia si vzdelania z dôvodu lepšej udržania si pracovnej pozície, čo je faktor z kategórie kariérnych motivačných faktorov. Naše výsledky sa zhodujú s výsledkami nášho predchádzajúceho výskumu (Leczová a kol.), do ktorého sa zapojilo 193 študentov dvoch študijných odborov Sociálna práca a Ošetrovatelstvo. U týchto študentov boli pri voľbe študijného odboru najvýznamnejším prosociálne motivačné faktory, a to najmä radosť z práce s ľuďmi a vnímanie zmyslu zvoleného odboru, ako aj príležitosť získať vysokoškolské vzdelanie, teda motív z kategórie kariérnych motivačných faktorov. Študenti boli v najmenšej miere ovplyvnení faktom, že by sa nedostali na inú vysokú školu, že by si to želali ich rodičia, resp. nevyhnutnosť doplniť si vzdelanie v odbore pre udržanie si pracovného miesta, čo boli totožné faktory ako v našom výskume. Naše výsledky sú v súlade s výsledkami výskumu Gregorovej a Krystoňa, ktorí zistili, že študenti si zvolili študijný odbor Sociálna práca z dôvodu, že chcú pomáhať iným ľuďom a pracovať s ľuďmi je ich túžba. S našimi výsledkami sa zhoduje i fakt zo spomínaného výskumu, že v najmenšej miere boli študenti ovplyvnení tým, že

by sa nedostali na inú vysokú školu, taktiež, že odbor štúdia si zvoli z dôvodu podmienky od zamestnávateľa alebo potrebou doplnenia si, či preto, že si to želali ich rodičia. Uvedené skutočnosti sa zhodujú s našimi zisteniami, konkrétne s motivačnými faktormi, ktoré ovplyvnili študentov v najmenšej miere. Výsledky nášho výskumu sa zhodujú i s výskumom Schavela, ktorý uskutočnil výskum na vzorke 1937 študentov študijného odboru Sociálna práca. Vo svojej práci zisťoval využitie vedomosti a zručnosti v praxi, reflexiu na obsah študijného programu a kvalitu vyučujúcich ako i záujem o ďalšie vzdelávanie v odbore sociálna práca. Čiastkovým cieľom výskumu bolo i skúmanie motivácie k štúdiu tohto odboru. Najčastejšie sa študenti pre tento odbor rozhodli z dôvodu rozšírenia si vedomosti z tejto oblasti, ďalej tým, že chcú pomáhať iným ľuďom a riešiť ich problémy a taktiež názorom, že v súčasnosti je vysokoškolské vzdelanie nevyhnutné pre uplatnenie sa v praxi. V najmenšej miere boli študenti ovplyvnení tým, že by to bola podmienka od ich zamestnávateľa. Naše výsledky sa zhodujú s tvrdením Žiakovej, ktorá uvádza, že študenti sociálnej práce môžu byť motivovaní a uspokojovaní tým, že v tomto povolaní vykonávajú poradenskú a výchovnú činnosť a pracujú s klienti v bezprostrednom kontakte. Jedným z faktorov, ktoré v najmenšej miere ovplyvnili študentov pri voľbe odboru štúdia sociálnej práce bol fakt, že štúdium považujú za nevyhnutnosť kvôli udržaniu si pracovného miesta, čo nie je v súlade so zistením autorky Kešľovej, ktorá realizovala výskum celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva. Autorka uvádza, že podľa inštitúcií ďalšieho vzdelávania sú najvýznamnejšími motívmi dospelých ku vzdelávaniu sa kariérny rast, získanie pracovného miesta a udržanie si pracovného miesta. Ďalšími významnými motívmi sú podľa nej platový rast a povinnosť, či požiadavka zamestnávateľa. Uvedené výsledky nekorešponujú s našimi zisteniami, avšak je potrebné podotknúť, že v uvedenom prieskume išlo o výpovede zástupcov inštitúcií ďalšieho vzdelávania, nie samotných študentov. Obdobný výskum realizovali Fraňová a Melichová, ktoré skúmali motiváciu k voľbe povolaniu sestry. Autorky zistili, že 72 % respondentiek uvádzalo, že pre voľbu povolania sestry sa rozhodli z týchto motivačných činiteľov: chcú pomáhať chorým ľuďom, byť im oporou a zachraňovať im

života, čo je v súlade s našimi zisteniami. Naše zistenia nekorešpondujú s výsledkami výskumu autoriek Žiakovej a Balogovej, ktoré skúmali vnútornú a vonkajšiu motiváciu u študentov troch vysokých škôl na Slovensku v študijnom odbore sociálna práca. Konkrétne to boli tieto vysoké školy: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, Detašované pracovisko v Rožňave, Prešovská univerzita v Prešove a Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Autorky výskumu uvádzajú, že študenti študujú z dôvodu vlastných ambícií v zmysle aby niečo v budúcnosti dokázali a zároveň si tento študijný odbor vyberajú ako školu druhej alternatívy, pretože sa nedostali na inú vysokú školu a viac ako polovica opýtaných si zvolila tento študijný odbor z dôvodu záujmu o sociálnu prácu. Ďalej sme sledovali rozdiely v motivačnej štruktúre u študentov z pohľadu pohlavia, kde sme zistili, že ženy boli štatisticky významnejšie pre daný odbor štúdia ovplyvnené prosociálnymi motivačnými faktormi v porovnaní s mužmi. Naše výsledky sa zhodujú s výskumom Leczovej a kol., ktorí taktiež zistili rozdiely medzi mužmi a ženami v motivačnej štruktúre v rámci kategórie prosociálnych motivačných faktorov. Tie boli signifikantne vyššie dosahované u žien. V ďalších dvoch kategóriách motivačných faktorov štatisticky signifikantná významnosť medzi skupinami mužov a žien nebola zistená. Paulík realizoval výskum, kde prostredníctvom pološtandardizovaného rozhovoru skúmal dôvody voľby profesie sociálnej práce. Zistil, že ženy dvakrát častejšie uvádzali, že ich motivácia spočívala v pomáhani iným ľuďom, čo zodpovedá našim výsledkom, že ženy sa signifikantne častejšie rozhodovali pre štúdium sociálnej práce z prosociálnych dôvodov. I napriek tomu, že medzi mužmi a ženami nebol zistený štatisticky signifikantný rozdiel v rámci kariérnych motivačných faktorov, môžeme tvrdiť, že muži boli častejšie pre voľbu tohto odboru ovplyvnení možnosťou postupu v súčasnom zamestnaní po ukončení štúdia. Zaujímalo nás taktiež zistiť rozdiely medzi študentmi podľa veku. Zistili sme, že najmladší študenti boli pri voľbe študijného odboru štatisticky signifikantne častejšie v porovnaní so staršími študentmi motivovaní skutočnosťou, že tento študijný odbor má nižšie študijné nároky ako i fakt, že štúdium bolo želaním ich rodičov. Obidva faktory patria do skupiny konformity, čomu zodpovedá štatisticky signifikantný rozdiel v

samotnej kategórii konformných motivačných faktorov, kde najmladší študenti dosiahli najvyšší priemer. Najstarší študenti boli pri voľbe tohto odboru štatisticky signifikantne častejšie v porovnaní s mladšími študentmi motivovaní faktormi z kategórie prosociálnych motivačných faktorov (v 5 položkách z 8) a faktormi z kategórie kariérnych motivačných faktorov (v 3 položkách z 8). Vekovo stredná skupina si volila štúdium u dôvodu kariérnych motivačných faktorov. Rozdiely boli u jednotlivých vekových skupín zaznamenané vo všetkých troch kategóriách motivačných faktorov. Leczová a kol. taktiež zistila, že najmladší študenti boli ovplyvnení konformnými motivačnými faktormi v porovnaní so strednou aj najstaršou vekovou skupinou, čo sa zhoduje i s našim zistením. Kategória prosociálnych motivačných faktorov taktiež dosiahla najvyššiu hodnotu v najstaršej vekovej skupine v porovnaní so strednou a najmladšou skupinou študentov, čo je taktiež zhodné s našimi výsledkami. Výsledky nášho výskumu sa nezhodujú v rámci kategórie kariérnych motivačných faktorov, ktoré boli v našom výskume štatisticky signifikantne rozdielne s oboma skupina a vo výskume Leczovej a kol. sa to nepotvrdilo. Ďalej bolo zistené, že vek zohráva dôležitú úlohu pri motivácii, keďže čím starší boli respondenti, tým častejšie boli ovplyvnení pre výber študijného odboru sociálna práca prosociálnymi motivačnými faktormi a čím boli respondenti mladší, tým častejšie u nich zohrali rolu konformné motivačné faktory. Korešponduje to s tvrdením Leczovej a kol., ktorí uvádzajú, že vek respondentov štatisticky významne pozitívne koreluje s faktormi z kategórie prosociálnych motivačných faktorov a negatívne s faktormi z kategórie konformných motivačných faktorov. To však nekorešponduje s tvrdením Zamboriovej a Simočkovej, ktoré vo svojom výskume nezistili rozdiely medzi vekom a univerzitami. Vek mohol zohrať úlohu aj z dôvodu, že skupina najmladších respondentov vo veku od 18 do 24 rokov sa nachádzajú v prvej polovici obdobia mladej dospelosti a táto skupina je pri voľbe budúceho povolania v tomto období ovplyvnená hodnotami a normami súčasnej spoločnosti ako i hodnotami rodiny. Okrem pohlavia a veku sme skúmali či sa študenti budú štatisticky signifikantne líšiť v motivácii k voľbe študijného odboru sociálna práca i vzhľadom k ich zamestnaniu. Študenti boli rozdelení

do troch skupín: prvú skupinu tvorili nezamestnaní študenti, druhú skupinu tvorili študenti, ktorí sú zamestnaní v odbore, ktorý študujú a tretiu skupinu predstavovali študenti, ktorí sú zamestnaní v inom odbore ako študujú. Analýza motivačnej štruktúry preukázala medzi jednotlivými skupinami študentov viaceré rozdiely. Zo 17 položiek boli zaznamenané štatisticky signifikantne významné rozdiely v 6 motivačných faktoroch a vo všetkých troch kategóriách motivačných faktorov. Najvyššie priemerné hodnoty dosiahli študenti, ktorí pracujú v oblasti sociálnej práce a to konkrétne v týchto motivačných faktoroch zo skupiny prosociálnych motivačných faktorov: vidím zmysel v odbore, ktorý študujem, cítim, že pomáhať iným je moje poslanie, služba človeku v zmysle kresťanskej morálky, jeden faktor zo skupiny kariérnych motivačných faktorov a to konkrétne možnosť postupu v zamestnaní. Nevyhnutnosť doplniť si vzdelanie z dôvodu udržania si pracovnej pozície, bol faktor, ktorý dosiahol priemernú hodnotu rovnakú v dvoch skupinách a to v skupine nezamestnaných študentov a v skupine študentov, ktorí sú zamestnaní v inej oblasti ako študujú. Pre nezamestnaných študentov bol motívom pre voľbu štúdia na vysokej škole v odbore sociálna práca aj želanie ich rodičov. Tieto zistenia zodpovedajú i rozdielom v rámci jednotlivých kategórií motivačných faktorov, kde v kategórii prosociálnych motivačných faktorov dosiahli najvyššiu priemernú hodnotu študenti zamestnaní v odbore, ktorý študujú, v kategórii kariérnych motivačných faktorov to boli taktiež študenti zamestnaní v danom odbore a v kategórii konformných motivačných faktorov dosiahla najvyššie priemerné hodnoty skupina nezamestnaných študentov. Motivácia k štúdiu sociálnej práce podmienená konformnými motivačnými faktormi je významne vyššia u študentov, ktorí sú nezamestnaní a motivácia podmienená prosociálnymi a kariérnymi motivačnými faktormi je zase významne vyššia u študentov, ktorí pracujú v oblasti sociálnej práce a tieto zistenia sú v zhode s Leczovou a kol. Naše výsledky korešpondujú s tvrdením Schavela, ktorý uvádza, že o štúdium sociálnej práce prejavili zvýšený záujem ľudia, ktorí sú zamestnaní a to z dôvodu prijatia zákona č. 312/2001 Z. z. o štátnej službe, ktorým vznikla podmienka na výkon povolania pre zamestnanca štátnej správy taká, že musel

mať ukončený minimálne prvý stupeň štúdia na vysokej škole a začať študovať mal do konca roka 2015. Záujem o štúdium odboru sociálna práca prejavili najmä zamestnanci okresných úradov, úradov práce sociálnych vecí a rodiny, zamestnanci policajného zboru, colného úradu, sociálnej poisťovne, samosprávy miest a obcí ale i podnikatelia a zamestnanci súkromných firiem.

ZÁVER

Práca sociálneho pracovníka je náročnou prácou, ktorá si okrem odborných teoretických vedomostí a znalostí vyžaduje pre kvalitný výkon svojej profesie určitú dávku motivácie. Vnúterná motivácia pomáhať iným mu napomáha zvládať každodenné problémy, s ktorými sa pomáhajúci profesionál vo svojej práci s klientom stretáva. Poznať oblasť motivácie študentov Sociálnej práce k voľbe študijného odboru nám môže byť nápomocné, pri nastavení študentov voči svojej budúcej profesii. Vzhľadom nato, že sociálna práca má charakter pomáhania, je preto žiadúce, aby už samotné rozhodnutie pre voľbu štúdia aspoň čiastočne vyplývalo z prosociálnych motívov uchádzačov. Je však prirodzené, že motivácia k voľbe odboru štúdia nie je výsledkom jedného ale ide o skupinu motívov, ktoré študenta ovplyvňujú.

SUMMARY

The choice of the study department is not a reflection of one theme but is the result of several motives of personality or social character. The profession of social worker is demanding work. It is characterized by immediate contact with people who have different social problems and are reliant on the help of a social worker. The aim of the paper was to bring closer the results of research aimed at finding the motivational structure of selection of the Social Work study department in terms of selected socio-demographic indicators, such as gender, age and employment of university students. The results of our research point to the fact that specific motivating factors are specific to specific groups of students.

Zoznam bibliografických odkazov

- FRAŇOVÁ, V. – MELICHOVÁ, A. 2005. Problematika motivácie vo vyučovacom procese. In *Teória, výskum a vzdelávanie v ošetrovatel'stve*. [online]. Martin, 2005. s. 315-317. ISBN 80-88866-32-4. [14-11-2017]. Dostupné na: <http://eng.jfmed.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/-Oset_Files/oset_martin_2005.pdf>.
- GREGOROVÁ, A., KRYSTOŇ, M. 2005. *Motivácia k štúdiu sociálnej práce na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. In TOKÁROVÁ, A., KREDÁTUS, J., FRK, V. (Eds.) „Kvalita života a rovnosť príležitostí – z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce“ : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2005. ISBN 80-8068-425-1.
- KAPOVÁ, J. 2013. *Pojem profesijného zamerania a jeho činitele*. [online]. [22-01-2017]. Dostupné na: <www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kubani3/.../kapova.pdf>.
- KEŠELOVÁ, D. 2011. *Národné fórum ako nástroj zlepšenia Stratégie celoživotného vzdelávania*. Výskumná správa z empirického prieskumu. Bratislava : Nezisková organizácia Start, 2011. 84 s.
- LECZOVÁ, D. – BARKASI, D. – BARKASI, R. – HRINDOVÁ, T. – ŠAMUDOVSKEÁ, G. 2014. Analýza motivačných faktorov pri výbere študijných odborov z oblasti pomáhajúcich profesií. In KILIKOVÁ, M. – LACA, P. 2014. *Suplement vybraných kapitol vo vedných odboroch sociálna práca a ošetrovatel'stvo II*. Ústav sv. Jána Nepomuka Neumanna Příbram Česká republika, 2014. s. 256- 292. ISBN 978-80-905973-1-0.
- PAULÍK, K. 2004. *Ženy a muži v sociální práci*. [online]. Ostrava : Filozofická fakulta Univerzita [12-11-2017]. Dostupné na: <http://cmps.ecn.cz/pd/-2004/texty/text39.html>
- POPOVIČOVÁ, M. - VANSÁČ, P. - PRISTÁŠOVÁ, K. 2017. Motivácia sestier k autonómnej ošetrovateľskej praxi. In *MEDSTAT 2017*. Ružomberok : MedStat o.z, 2017. s 133-146. ISBN 978-80-972293-1-3.

- SCHAVEL, M. 2012. Reflexie absolventov VSZaSP sv. Alžbety na oblasť vzdelávania v odbore sociálna práca. In *Prohuman*. [online]. 2012. [12-10-2017]. Dostupné na: <<http://www.prohuman.sk/socialna-praca/reflexie-absolventov-vsasp-sv-alzbety-na-vzdelavanie-v-odbore-socialna-praca>>.
- VÁGNEROVÁ, M. 2000. *Vývojová psychologie: detství, dospelost, stáří*. 1.vyd., Praha : Portál, 2000. 582 s. ISBN 80-7178-308-0.
- ZAMBORIOVÁ, SIMOČKOVÁ, 2005. Motivácia pre povolanie sestry. In ČÁP, J. - ŽIAKOVÁ, K. - NEMČEKOVÁ, M. - HOLMANOVÁ, E. (Eds.). 2005. *Teória, výskum a vzdelávanie v ošetrovatelstve*. Martin : UK Bratislava, Jesseniova LF Martin, Ústav ošetrovatelstva SR, LF Univerzity Palackého Olomouc, Ústav teorie a praxe ošetrovatelství ČR, OZ pre rozvoj zdravotníckeho vzdelávania v Martine, 2005. s. 526-534. ISBN 80-88866-32-4.
- ŽIAKOVÁ, E. – BALOGOVÁ, B. 2012. *Vnútrotná a vonkajšia motivácia k štúdiu sociálnej práce*. [online]. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta., 2012. s. 158-167. [20-11-2017]. Dostupné na: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/.../ziakova.pdf>>
- ŽIAKOVÁ, E. a kol. 2011. *Sociálna práca – Teoretické východiská a praktické koncepty*. 1. vyd. Košice : Filozofická fakulta. 286 s. ISBN 978-80-7079-870-2.

MOTIVATION TO THE STUDY OF SOCIAL WORK IN THE VIEW OF SELECTED SOCIO-DEMOGRAPHIC INDICATORS

Daniela Barkasi, lecturer, St. Elizabeth University of Health and Social sciences,
Department of Beatific M. D. Trček in Michalovce, Partizánska 23, Michalovce
071 01, Slovakia, daniela.barkasi@gmail.com

Dita Leczová, Ambulance of clinical psychology, Pražská 2, Košice, Slovakia,
d.leczova@gmail.com

Abstract

When choosing a study focus, a broad set of motivational factors that take into account the personality assumptions and the impact of contemporary society play a role. For the social worker as an assisting professional, not only the professional knowledge and skills but also the prerequisites for prosocial behaviour are important. Knowing the motivation of students to choose a social work study can be helpful in understanding the basic intention and setting up of future social workers towards their profession. Motivation for the profession is a significant factor in the creation of any profession. The main objective of our research, which we are presenting in this study, was to identify the motivational structure that led the students of the Social Work study department to its choice.

Keywords

Motivation, student, social work, socio-demographic indicator

ZAČIATKY PROTESTANTSKEHO PEDAGOGICKÉHO MYSLENIA A ŠKOLSTVA

Miroslav KAZÍK

Teologická fakulta Trnavskej univerzity so sídlom v Bratislave, Bratislava,
Slovenská republika

V nasledujúcom príspevku stručne podávame charakteristiku pedagogického myslenia a školstva v dobe reformácie. Ide o aktuálnu tému, veď v roku 2017 sme si pripomenuli 500. výročie svetovej reformácie a v roku 2015 zase 600. výročie českej reformácie.

1. ČESKÁ REFORMÁCIA

Na našom území sa všeobecne rozlišuje (a zvlášť pred rozdelením Československa sa takto rozlišovala) reformácia česká a svetová. Medzi hlavného predstaviteľa českej reformácie zaraďujeme Jana Husa. Pre nemeckú reformáciu bol podľa J. Kuklíka a J. Hasila²⁰⁴ inšpiratívny i Peter Chelčický, ktorý vo svojich názoroch naviazal na náboženskú a spoločenskú kritiku pražských univerzitných majstrov (Waldhauser, Milíč, Štítný, Hus, Jakoubek), ďalej ju rozvíjal, nezaradil sa však ani do jedného z prúdov husitského reformného hnutia a vytvoril „sociálno-utopické učenie o duchovnom boji za zdokonalenie nedokonalkej spoločnosti“.

Jan Hus (asi 1371 Husinec – 6. 7. 1415 Kostnica) študoval na pražskej univerzite, kde začal v r. 1398 sám prednášať. Po Kutnohorskom dekréte a odchode nemeckých profesorov a študentov z Prahy do Lipska bol zvolený za rektora pražskej univerzity. Bol ovplyvnený myšlienkami Jana Milíče z Kroměříža a anglického teologického a právneho mysliteľa Jana Viklefa (John Wycliff). Kázal v betlehemskej kaplnke v Prahe po česky. V r. 1412 verejne vystúpil proti predávaniu odpustkov. Bol daný do klatby a nad Prahou bol

---

²⁰⁴ KUKLÍK, J. – HASIL, J. 2000. *Výbor z textů k dějinám českého myšlení*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2000. s. 15.

vyhlásený interdiťt (zákaz cirkevných obradov). V Kostnici schválil prijímanie Oltárnej sviatosti pod obojakým spôsobom, ako to v Prahe zavádzal Jakoubek zo Střibra, a prispel k tomu, že sa kalich stal symbolom husitského hnutia. Navrhol zavedenie diakritického pravopisu. Pravdepodobne preložil niektoré časti Biblie. Významne ovplyvnil českú stredovekú spoločnosť. V roku 1999 v Ríme sa na záver konferencie venovanej dielu Jana Husa pápež Ján Pavol II. ospravedlnil za priťkoria zo strany Katolíckej cirkvi voči J. Husovi.²⁰⁵

V českých krajoť si svoje školstvo budovala Jednota českých bratov, ktorá vychádzala z učenia Petra Chelčického (asi 1380 – 1450) a vznikla v r. 1467 ako samostatná cirkev. P. Chelčický odmietal vojnu a násilie, základom jeho učenia bol vzťah človeka k cirkvi a štátu. Jednota nedôverovala utrakvistickým školám, ktoré boli navyše nedostupné väčšine bratských detí pre vysoké poplatky. Preto sa pri niektorých zboroch zriaďovali začiatkové školy, kde sa deti učili písať na náboženských textoch. Počet bratských škôl rástol najmä na Morave. Vznikali aj latinské školy. Jednota kládla ustavičný dôraz na českú národnú kultúru a na starostlivosť o český jazyk. Kládli veľký dôraz na rodinnú výchovu, ale neponechávali ju len rodičom. Potreba vyškolíť bratských kňazov si vynútila organizovanie bratských domov. Budúci kňazi sa mali vyučieť aj nejakému remeslu. V začiatkoch Jednoty sa prejavoval odpor voči vyššiemu vzdelaniu, no postupne sa presadzovala myšlienka, že sa nemôžu zaobiť bez vzdelaných ľuďí. Zdôrazňovalo sa, že aj bratský bohoslovec má poznať cudzie jazyky, najmä latinčinu. Do tejto otázky zasiahol biskup Jednoty bratskej Jan Blahoslav (1523 – 1571), ktorý vystúpil proti názoru, že vyššie vzdelanie je pre kresťana nepotrebné. Jednote môžu prospieť iba vzdelaní ľudia, nemožno sa už spoliehať na prirodzené nadanie alebo divy a zázraky. Bratom sa nepodarilo vybudovať vlastné vysoké školy, preto neskôr nadaní ľudia odchádzali študovať na protestantské univerzity do Nemecka. Na bratských školách vznikali aj dobré učebnice. Spomedzi nich sa uvádza Blahoslavova

---

²⁰⁵ KUKLÍK, J. – HASIL, J. 2000. *Výbor z textů k dějinám českého myšlení*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2000. s. 7-9. MÁTEJ, Jozef a kol. 1976. *Dejiny české a slovenské pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. s. 34-37.

Gramatika. Blahoslav napísal i prvý český teoretický spis o hudobnej výchove. Vývoj bratského školstva bol v českých krajinách prerušený po bitke na Bielej hore. Jeho tradície sa potom udržali aj na Slovensku v emigrantskom bratskom školstve. Neskôr v českých krajinách došlo k dohode luteránov, utrakvistov a Českých bratov na Českej konfesii (1575).²⁰⁶

Azda menej známou osobnosťou je český pedagóg a pobielohorský exulant Pavel Stránský (1583 – 1657). Študoval na Karlovej univerzite, odišiel od Litoměříc, kde zastával miesto správcu evanjelickej školy. Neskôr sa stal mestským pisárom a radným. Vydal spis, ktorý predstavuje prvý typ barokovej encyklopédie. Vystúpil tiež na obranu českého jazyka. Patril k rozhodným odporcom protireformácie v českých krajinách a hájil svoje kališnícke vyznanie.²⁰⁷

Z histórie je známe, že už na samom začiatku sa husitské hnutie rozdrobilo na niekoľko smerov. Husitské revolučné hnutie sa prenikavo odrazilo aj v školstve a výchove. Hneď v prvých rokoch spolu so zničením kláštorov zanikali aj kláštorne školy, celkový vývoj školstva sa z veľkej časti zastavil. Bola obmedzená činnosť Karlovej univerzity, mala pomerne málo poslucháčov. Univerzitu ovládli utrakvisti.²⁰⁸

Janom Amosom Komenským (28. 3. 1592 – 15. 11. 1670) vyvrchoľujú tradície husitstva, Jednoty bratskej a českého národného reformačného humanizmu. Je pokladaný za zakladateľa pedagogiky ako vedy, aj keď v jeho dielach nachádzame označenie vedy o výchove a vzdelávaní pod názvom didaktika (dovtedy nepoužívané). Jeho pedagogický systém je založený na demokratizme a encyklopedizme. *Veľká didaktika* je prvé systematické dielo o výchove so systematickým pojmoslovím a obsahuje všeobecnú pedagogiku, všeobecnú a zvláštnu didaktiku a organizáciu školstva. V *Informatóriu školy materskej* po prvýkrát zdôvodnil predškolskú výchovu, jej nutnosť

---

²⁰⁶ Pozri MÁTEJ, Jozef a kol. 1976. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. s. 43-45.

²⁰⁷ Pozri KUKLÍK, J. – HASIL, J. 2000. *Výbor z textů k dějinám českého myšlení*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2000. s. 19.

²⁰⁸ Pozri MÁTEJ, Jozef a kol. 1976. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. s. 39.

a rozpracoval jej obsah. Medzi významné diela patria aj *Vševýchova* a *Analytická didaktika* (ako 10. kapitola je súčasťou diela *Najnovšia metóda jazykov*, ktorým sa Komenský stal aj jedným z prvých teoretikov jazykového vyučovania) a iné. Je označovaný ako „učiteľ národov“, Deň učiteľov býva oslavovaný každý rok v deň jeho narodenia (28. 3.). Vznikla vedecká disciplína komeniológia, ktorá sa venuje jeho životu a dielu.²⁰⁹

2. MEDZI RENESANCIOU, HUMANIZMOM A REFORMÁCIOU

Prostredníkom medzi humanizmom a reformáciou bol Desiderius Erasmus Rotterdamský (1467 – 1536). Je najznámejším renesančným mysliteľom. Bol znalcom gréckeho a latinského jazyka, odporcom katolíckeho duchovenstva a strnulej scholastickej výchovy. Výchovu považoval za všemocnú a zastával zásady mravnej tolerancie. Podľa neho vyššia vzdelanosť napomáha k náprave spoločnosti. Vyučovanie má byť zábavné a zaujímavé a disciplína mierna. Oproti scholastickému spôsobu vyučovania, považovanú za neefektívnu, zastával vedeckú zásadu literárneho humanizmu. V r. 1516 zabezpečil grécke vydanie Nového zákona s latinským prekladom a poznámkami.²¹⁰

3. SVETOVÁ REFORMÁCIA

3.1 Nemecká reformácia

Prívrženci reformácie boli proti svetskej učenosti a vzdelaniu vôbec. Poukazovali na pôvodný charakter cirkvi, ktorej zakladatelia – apoštoli, boli jednoduchí, nevzdelaní ľudia, a na to, že spása človeka nezávisí od jeho vzdelania, ale od jeho viery a plnenia Božích prikázaní. Prívrženci reformácie preto redukovali vzdelávanie na najnevyhnutnejšiu mieru, príp. ho obmedzili

---

²⁰⁹ FULKOVÁ, E. 2012. *Prehľad pedagogiky*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2012. s. 18-19.

²¹⁰ KRATOCHVÍLOVÁ, E. a kol. 2007. *Úvod do pedagogiky*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2007. s. 32. KUDLÁČOVÁ, B. (ed.). 2010. *Európske pedagogické myslenie (od antiky po modernu)*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2010. s. 214.

len na oboznámenie sa s Bibliou a štúdium Biblie. Luther však postupne pochopil, že nové hnutie, pokiaľ sa má rozrásť a má byť vplyvné, potrebuje širšiu a hlbšiu vzdelanosť a tiež pevnú cirkevnú aj svetskú organizáciu. Veľký vplyv na Luthera v tomto smere mal jeho mladší spolupracovník Philipp Melanchton.

Martin Luther (1483 – 1546) bol náboženský reformátor a pedagóg, bývalý katolícky mních. Na začiatku svojej reformnej činnosti sa ostro vyslovil proti vtedajšiemu školstvu, odsudzoval zlé vyučovacie metódy a otrockú disciplínu. Chcel zrušiť latinské školy a plánoval vybudovanie národného školstva v nemeckom duchu. Vo Wittenbergu 31. októbra 1517 vyhlásil 95 téz proti neporiadkom vo vtedajšej katolíckej cirkvi. Pochopil, že na šírenie a rast protestantskej cirkvi potrebuje vzdelaných ľudí, najmä kňazov, ktorí by boli protiváhou katolíckym kňazom a školy, v ktorých by sa vzdelávalo v súlade s novou náukou. V latinských školách videl najlepšie prostriedok, ako dosiahnuť svoje ciele, preto ich odporučil zriaďovať. Museli však byť vedené v protestantskom duchu s uplatňovaním kresťansko-humanistických zásad. Na prvé miesto vo vzdelaní kladol náboženstvo, ku ktorému sa pripájalo štúdium klasických jazykov – latinčiny, gréčtiny a hebrejčiny, lebo sú dôležité pre náboženské a teologické štúdium. Ďalšími predmetmi boli dejepis, matematika, rétorika, dialektika. Mládež sa vzdelávala aj v oblasti hudby a telesnej výchovy, dôležité vo výchove boli aj divadelné hry. Luther žiadal elementárne vzdelávanie i pre ľudové vrstvy, pre chlapcov i dievčatá. Dochádzka na vidieckych školách najskôr nebola povinná, reformovaná cirkev ju však neskôr ustanovila ako povinnú v dĺžke jedného roka, čím predbehla svoju dobu. V 16. a 17. storočí vznikli tzv. kostolnícke školy, ktoré viedli kostolníci, pomocníci farára. Možno ich považovať za predchodcu všeobecnej ľudovej školy. Latinské školy mali byť podľa M. Luthera v mestách pre vybraných žiakov. Veľkú starostlivosť venoval aj univerzitám, jeho reformy sa týkali eliminácie scholastického systému vzdelávania. Keďže nová cirkev nemala také prostriedky ako katolícka cirkev, Luther sa obracal na vrchnosť, obce a na štát, aby sa starali o školy. Na šírenie kultúry medzi širokými vrstvami sa ako vyučovací jazyk používal materinský jazyk. M. Luther prišiel aj s ďalším

novátorským návrhom – zakladať verejné knižnice vo veľkých mestách, kde mali byť okrem náboženskej literatúry aj diela z rôznych vedných odborov. Učiteľ je podľa M. Luthera pestovateľ kresťanskej vzdelanosti a prináleží mu podobná úcta ako kňazovi.²¹¹

Philipp Melanchton (1497 – 1560) je považovaný za tvorca protestantského nemeckého školstva, býva označovaný aj ako „učiteľ Nemecka“. Bol profesorom na univerzite vo Wittenbergu a poradcom M. Luthera v školských otázkach. U oboch bol náboženský rozmer výchovy a vzdelávania na prvom mieste. Melanchton je oveľa väčším zástancom vzdelanosti a štúdia antiky než Luther. Spojil reformáciu s aristotelovskou tradíciou stredoveku a s humanistickými hodnotami vzdelania, ktoré včlenil do protestantizmu. Dobudoval reformáciu po didaktickej a dogmatickej stránke, a to s vedeckou dôkladnosťou a jasnosťou. Vytvoril luteránsku dogmatiku Augustana a napísal Concordienbuch (Knihu dohody) ako základnú knihu luteránskej teológie. V súvislosti s tým stratili univerzity v priebehu 16. storočia nadregionálny charakter a orientovali sa podľa dogmy svojej krajiny. Pod vplyvom Melanchtona sa pre protestantizmus vytvorila jednotná forma vzdelávania, a to humanistické vzdelávanie, ktoré ostáva podriadené nábožensko-teologickému. Melanchton vytvoril protestantskú podobu univerzity a protestantské učené školy. Okolo roku 1600 vo všetkých protestantských krajinách prekvitali latinské školy. Humanitné vzdelanie sa stalo základom pre celé odborné vzdelanie vyšších fakúlt. Tieto školy svojou prísnou formou a dogmatickosťou však mali bližšie k stredoveku než k renesancii. Melanchton bol výborný vedec, organizátor, ale tiež výborný učiteľ. Najvýznamnejší rektori a pedagogickí reformátori toho obdobia boli jeho žiaci.²¹²

---

²¹¹ Pozri KRATOCHVÍLOVÁ, E. a kol. 2007. *Úvod do pedagogiky*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2007. s. 32-33. KUDLÁČOVÁ, B. (ed.). 2010. *Európske pedagogické myslenie (od antiky po modernu)*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2010. s. 214-216.

²¹² Pozri KRATOCHVÍLOVÁ, E. a kol. 2007. *Úvod do pedagogiky*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2007. s. 32-33. KUDLÁČOVÁ, B. (ed.). 2010. *Európske pedagogické myslenie (od antiky po modernu)*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2010. s. 214-216.

Melanchton ovplyvnil vyučovanie latinského jazyka v európskych krajinách. Jeho učebnica latinskej gramatiky vyšla do r. 1735 až 51-krát. Používala sa na protestantských školách aj u nás.²¹³ Podľa A. Rebleho²¹⁴ sa Melanchton snažil o syntézu reformácie a humanizmu, viery a filozofie. Uhládzal Lutherovo učenie, čím protestantizmus priblížil cirkevnej a vzdelávacej tradícii stredoveku.

Nemecký pedagóg Ján Sturm (1507 – 1589) zašiel najďalej v organizačnej štruktúre. V Strassburgu zriadil desaťtriedne gymnázium. Jeho školský poriadok sa stal vzorom v tých európskych krajinách, kde prenikla reformácia.²¹⁵

3.2 Švajčiarska a francúzska reformácia

Ulrich Zwingli (1484 – 1531) bol švajčiarskym kňazom. Začal vystupovať približne od roku 1517, keď presadzoval názor, že jediným prameňom náboženskej autority je Písmo. Centrum jeho prívržencov sa stalo mesto Zúrich. Jeho základné dogmatické dielo bolo 67 téz o reformácii. V ňom:

- popieral moc cirkvi,
- vyhlásil, že hriech je len nedokonalosť, poprel transsubstanciáciu a povzbudzoval k slobodnému výkladu Biblie,
- zavrhol viditeľnú cirkev, tradíciu, pápežstvo, kňazstvo, svätú omšu, rehoľné sľuby, očistec, odpustky, sviatky, celibát, púte a relikvie,
- dohľad nad cirkvou odovzdal do rúk štátu,
- vonkajší kult zwinglianizmu sa obmedzil na modlitbu, čítanie Svätého Písma a kázne.

Jeho učenie bolo radikálnejšie ako Lutherovo. Vláda zúrišského kantónu prijala jeho 67 téz o reformácii a on svoje učenie a reformy začal prakticky uvádzať do života spolu s rovnako zmýšľajúcimi kňazmi. S pomocou mestskej

---

²¹³ SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 78.

²¹⁴ REBLE, A. 1995. *Dejiny pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995. s. 66.

²¹⁵ SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 76-77.

radly boli z kostolov odstránené obrazy, sochy, oltáre a organ, zrušená svätá omša a organizovanie pútí, zrušené kláštory a kolégiá, zrušilo sa nevoľníctvo, reorganizovalo sa školstvo, katolíci a anabaptisti boli vyhnaní z mesta.²¹⁶

Ulrich Zwingli podobne ako Melancton spája humanistické zásady vzdelávania s pravou múdrosťou, ktorá predstavuje u neho úctu a lásku k Bohu. Zwingli tvrdil, že všetko humanistické vzdelanie má slúžiť na exegézu Biblie, na existenciálnu aplikáciu Božieho slova. Kazatelia mali mať výborné filologické vzdelanie. Potreba verejného pôsobenia kazateľov podnietila Zwingliho k tomu, že zreorganizoval a zdokonalil biblickú školu Prophezei, z ktorej vzišla Zürišská Biblia, vydaná v r. 1531. Jeho najznámejším katechetickým dielom je Učebnička, publikácia o výchove a vzdelávaní mládeže. Zdôrazňuje náboženstvo ako základ výchovy a uvádza katechéta do toho, ako viesť mladého človeka k eticky zodpovednému životu na základe pochopenia tajomstva Kristovho evanjelia. Podľa tejto katechetickej pomôcky sa má človek najprv učiť náboženské pravdy a až potom sa má oboznámiť s etikou. Fyzické cvičenia a trestanie sú súčasťou kresťanskej výchovy a výučby a rodičia majú v nich nezastupiteľnú úlohu. Zwingli sa usiloval o zvýšenie úrovne švajčiarskych škôl, kde dôležité miesto mala zaujať výučba latinčiny spolu s dramatickým umením, ktorého námety boli čerpané z Biblie.²¹⁷

Ján Kalvín (1509 Noyon – 1564 Ženeva) bol francúzsky teológ, vyrastal vo Francúzsku, študoval teológiu, filozofiu a právo na univerzitách v Paríži, Oxforde a v Bourges. Jeho hlavné dielo „Učenie kresťanského náboženstva“ vyšlo najprv v latinčine pod názvom *Institutio christianae religionis* v r. 1536 v Bazileji a potom v roku 1541 vo francúzštine. Centrom jeho reformačných myšlienok bola Ženeva, z ktorej urobil útočisko európskych protestantov. Kalvín presadzoval prísnu podobu protestantizmu, ktorá sa opierala o myšlienku predestinácie (absolútneho predurčenia) – *človek má svoj osud predpísaný a už dopredu je jasné, či pôjde do neba, alebo nie, ale má sa správať po celý život tak, akoby jeho duša mala byť spasená*. Kalvín upravil štruktúru bohoslužby –

---

²¹⁶ Pozri https://sk.wikipedia.org/wiki/Ulrich_Zwingli.

²¹⁷ LIGUŠ, J. 2003. *Úvod do katechetiky a metodológie náboženskej výchovy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003. s. 55-56.

mala pozostávať z kázne, modlitby a spevu žalmov. Dbal na prísnu morálku a dodržiavanie Svätého písma. Taktiež bol prísny asketista. Odmietal svetskú kultúru. Kalvinizmus bol mimoriadne netolerantným náboženstvom voči iným reformám – nekalvinisti boli prenasledovaní. Calvinisti sa v minulosti v rôznych krajinách nazývali rôzne, napr. vo Francúzsku hugenoti, v Anglicku puritáni.²¹⁸

Ján Kalvín bol podobne ako Zwingli ovplyvnený humanizmom. Kalvín zdôrazňoval potrebu vzdelania celého kresťanského zboru, detí i dospelých. Poukazuje na nutnosť vychovávať a vzdelávať s cieľom dosiahnuť uvedomelosť a samostatnosť. V Ženevskom katechizme používa formu otázok, ktorou vysvetľuje vieru, zákon a modlitbu. Kalvín sa silno angažoval pri zavedení evanjelickej reformy školstva v Ženeve, prispel k otvoreniu Internátu a Akadémie vo Švajčiarsku v r. 1559, kde prvým rektorom bol významný teológ Theodor Béra (1519 – 1605). Táto škola bola spojená s cirkvou, vládla v nej úprimná zbožnosť, poriadok, takže Ženeva sa stala neskoršie vyhľadávaným strediskom pre prípravu na kazateľskú prácu a na prácu vo svetských úradoch v celej vtedajšej Európe. Podľa tohto ženevského zboru boli zriaďované ďalšie reformované akadémie, ktorých hlavnou úlohou bolo sprostredkovať vzdelanie, vedecké poznanie spolu s náboženskou výchovou k viere, k zbožnosti a disciplíny života v duchu kalvínskeho pochopenia Písma. Kalvínovo pochopenie výchovy a vyučovania sa zhoduje s českou i nemeckou reformáciou na tom, že rodina i cirkev hrajú kľúčovú úlohu v procesoch výchovy.²¹⁹

4. ŠKOLSTVO NA ÚZEMÍ SLOVENSKA V DOBE REFORMÁCIE

Najznámejšou protestantskou školou na Slovensku bolo *Collegium scholasticum* v Prešove založené v r. 1665. Malo filozofický a teologický kurz na vysokoškolskej, zúženej úrovni. Podnet na založenie prešovskej školy,

---

²¹⁸ Pozri https://sk.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1n_Kalv%C3%ADn.

²¹⁹ LIGUŠ, J. 2003. *Úvod do katechetiky a metodológie náboženskej výchovy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003. s. 56-57.

označovanej aj názvom *Illustre gymnázium*, dal rektor Ján Bayer. Z učiteľov vynikol Izák Caban (1632 – 1707).²²⁰ O založení Kolégia v Prešove a rozhodlo na zhromaždení hornouhorských evanjelických stavov v Košiciach v r. 1665, s vyučovaním sa začalo v r. 1667.²²¹ Na východnom Slovensku sa dobrými školami pýšili Košice a Levoča, na strednom Slovensku to bola zasa Banská Bystrica.²²² Medzi významných humanistických pedagógov a organizátorov škôl z reformačného obdobia patril Leonardo Stöckel (1510 – 1560), rodák z Bardejova, žiak Melanchtona. Dostal sa mu prívlastok „učiteľ celého Uhorska“. Bardejovská škola za jeho rektorovania dosiahla vysokú úroveň. Vyhľadávali ju žiaci z celého Uhorska.²²³

Protestantské školy preberali spočiatku organizáciu z nemeckých školských poriadkov (Saský, Wittenberský, Vratislavský, Šturmov), neskôr sa bral zreteľ na vlastné tradície školy a miestne podmienky sídla školy. Často poznačila charakter školských poriadkov aj osobnosť rektora. Organizácia protestantského školstva bola teda rôznorodá.²²⁴

Katolícke mestské školy sa na rozdiel od protestantských z organizačnej i obsahovej stránky líšili tým, že sa zriaďovali na jednotnej báze.²²⁵ Podľa J. Máteja a kol.²²⁶ sa katolícke latinské školstvo začalo na Slovensku rozvíjať až v 17. storočí. Takmer všetky mestské školy boli protestantské. Reformácia

---

²²⁰ GALLO, J. – ŠKODA, K. 1986. *Dejiny pedagogiky dospelých*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 67-68.

²²¹ SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 78.

²²² SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 78.

²²³ SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 78.

²²⁴ SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 77. MÁTEJ, Jozef a kol. 1976. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. s. 62.

²²⁵ SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. s. 79.

²²⁶ MÁTEJ, Jozef a kol. 1976. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. s. 61.

podnietila záujem aj o dedinské školy. A to ako u katolíkov, tak aj u evanjelikov. Trnavská synoda z r. 1560 nariadila, aby pri každej fare bola škola, prípadne niekoľko chudobnejších farností má mať spoločného učiteľa, ktorý uvedie žiakov do elementárnych vedomostí.²²⁷

ZÁVER

V príspevku sme sa pokúsili charakterizovať pedagogické myslenie a školstvo v období reformácie, počnúc českou reformáciou, kde najvýraznejšou postavou bol Jan Hus a myslenie Jednoty bratskej (Chelčický, Blahoslav, Komenský) cez Erasma Rotterdamského, mysliteľa obdobia medzi renesanciou (humanizmom) a reformáciou, až po svetovú reformáciu, ktorú predstavuje nemecká reformácia s Martinom Lutherom a Philipom Melanchtonom a švajčiarska a francúzska reformácia s Ulrichom Zwinglim a Jánom Kalvínom.

SUMMARY

In our territory, the Czech and World Reforms are generally distinguished. In the Czech Lands their education was built by the Unity of Czech Brethren. Jan Amos Comenius culminate in the tradition of Hussite, the Unity of the Brotherhood and the Czech National Reformation Humanism. Adherents of the Reformation were against the worldly teaching and education at all. They pointed to the original character of the church, the founders of which were apostles, were simple, uneducated people. The adherents of the Reformation therefore reduced education to the most urgent, they limited it only to getting acquainted with the Bible and studying the Bible. They gradually realized that the new movement, if it is to grow and be influential, needs wider and deeper education, as well as a strong church and secular organization.

---

²²⁷ MÁTEJ, Jozef a kol. 1976. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. s. 59.

Zoznam bibliografických odkazov:

- GALLO, J. – ŠKODA, K. 1986. *Dejiny pedagogiky dospelých*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. 272 s.
- FULKOVÁ, E. 2012. *Prehľad pedagogiky*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2012. 84 s. ISBN 978-80-223-3220-0.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. a kol. 2007. *Úvod do pedagogiky*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2007. 168 s. 978-80-8082-145-6.
- KUDLÁČOVÁ, B. (ed.). 2010. *Európske pedagogické myslenie (od antiky po modernu)*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2010. 319 s. ISBN 978-80-8082-336-8
- KUKLÍK, J. – HASIL, J. 2000. *Výbor z textů k dějinám českého myšlení*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2000. 250 s. ISBN 80-246-0042-0.
- LIGUŠ, J. 2003. *Úvod do katechetiky a metodológie náboženskej výchovy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2003. 144 s. ISBN 80-8055-832-9.
- MÁTEJ, Jozef a kol. 1976. *Dejiny českej a slovenskej pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976. 502 s. + 37 s. príloh.
- REBLE, A. 1995. *Dejiny pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995. 296 s. ISBN 80-08-02011-3.
- SROGOŇ, T. – CACH, J. – MÁTEJ, J. – SCHUBERT, J. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. 440 s.

Internetové zdroje:

https://sk.wikipedia.org/wiki/Ulrich_Zwingli

https://sk.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1n_Kalv%C3%ADn

THE PRINCIPLES OF PROTESTANT PEDAGOGIC THINKING AND EDUCATION

Miroslav Kazík, lecturer, Theological Faculty, University of Trnava in Trnava,
Kostolná 1, 814 99 Bratislava, Slovakia, mirosław.kazik@wp.pl,
miroslav.kazik@tvu.sk, 00421903880425

Abstract

In the article we attempted to characterize pedagogical thinking and education in the period of the Reformation, beginning with the Czech reformation, with Jan Hus and the Unity of Brethren (Chelčický, Blahoslav, Comenius) to the world reformation of the German Reformation with Martin Luther and Philip Melancton and the Swiss and French Reformation with Huldrych Zwingli and John Calvin.

Keywords

Jan Hus, Comenius, Philip Melancton, Martin Luther, Huldrych Zwingli, John Calvin, education during the Reformation

VADEMECUM SOCIÁLNEJ PRÁCE. TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK

/ Balogová Beáta – Žiaková Eva, Košice 2017, 360 s., ISBN 978-80-8152-483-7/
(recenzia)

Natália Bušová, doctorand, Orthodox Theological Faculty, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 081 01 Presov, Slovakia, natalia.stankova@smail.unipo.sk, 00421517726729

Sociálnu prácu môžeme považovať za dynamickú a neustále sa vyvíjajúcu vedeckú disciplínu, ktorá sa vyvíja nie len v teoretickej, ale aj v praktickej rovine. Vieme, že medzi teóriou a praxou existuje vzájomný vzťah; teoretické poznatky sú potrebné do praxe a samotná prax, naopak, dopĺňa, rozširuje a reaguje na rovinu teoretickú. Pre sociálneho pracovníka je dôležité mať teoretické poznatky a vedieť ich následne správne a účelne aplikovať do praxe. V tomto mu, samozrejme, pomáha práve štúdium, ktoré má zo študentov urobiť budúcich profesionálov vo svojom odbore.

A práve v rámci štúdia majú študenti skvelú možnosť rozširovať svoje poznatky a čerpať informácie z množstva zaujímavej odbornej literatúry. Medzi takéto publikácie môžeme zaradiť aj knihu Vademecum sociálnej práce. Ako to uvádza aj samotný názov, ide o terminologický slovník, ktorý obsahuje tie najdôležitejšie informácie z oblasti sociálnej práce. Ako uvádzajú samotné autorky, ide o dielo, ktoré obsahuje encyklopedickým spôsobom utriedené dosiahnuté poznanie v oblasti sociálnej práce a súvisiacich disciplínach, vrátane identifikácie kľúčových výziev pre jej rozvoj. Je potrebné podotknúť, že na písaní publikácie sa podieľal tím odborníkov, ktorý sa venujú rôznym

oblastiam sociálnej práce a preto aj publikácia zachytáva široké spektrum informácií.

Publikácia je skutočne terminologickým slovníkom, ktorý obsahuje informácie z tých najdôležitejších oblastí daného odboru. Jednotlivé termíny a pojmy sú tematicky zoradené do samostatných kapitol, ktoré tvoria najdôležitejšie oblasti sociálnej práce. Čitateľ tak môže jednoducho nájsť hľadaný pojem na konkrétnej strane pod konkrétnou kapitolou, čo uľahčuje a zjednodušuje prácu s textom.

Čo sa týka obsahovej stránky, ako už bolo uvedené, jedná sa o publikáciu písanú encyklopedickým spôsobom, čo môžeme vidieť aj na samotnom spracovaní textu. Inak povedané, každý pojem nachádzajúci sa v knihe má svoju stručnú charakteristiku, v ktorej je obsiahnuté to najpodstatnejšie a najdôležitejšie. Veľkou výhodou samotnej publikácie je určite to, že každý spracovaný pojem má na konci uvedeného textu aj vlastný zoznam použitých zdrojov, ktoré odkazujú na ďalšiu literatúru a autorov, ktorý sa konkrétnej oblasti/problému taktiež venujú a kde sa čitateľ, v prípade záujmu, môže dozvedieť viac.

Daná publikácia je určite prínosom nie len pre samotných študentov sociálnej práce, ale taktiež aj pre odborníkov z praxe. Obsahuje cenné informácie a tie najdôležitejšie poznatky, ktoré čitateľ nájde na jednom mieste. Ostáva nám len dúfať, že táto publikácia nebude jediná a v budúcnosti vyjdú ďalšie rovnako zaujímavé a prínosné diela.